

Kõrgem Kunstikool Pallas
Tekstiiliosakond

Sooneutraalse rõiva piiride uurimine kudumikollektsiooni näitel

Lõputöö

Merily Mikiver
Juhendaja: Maarja Tamjärv MA

Tartu
2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS	2
1. SOONEUTRAALSUS KUI MÕISTE	4
2. NAISED PÜKSTES	5
2.1 Naised ja püksid väljaspool lääne ühiskonda.....	5
2.2 Naised ja püksid lääne ühiskonnas.....	6
3. MEHED SEELIKUTES	11
3.1 Mehed ja seelikud läbi aegade.....	11
3.2 Tänapäev.....	15
3.3 Popkultuur.....	16
3.4 Kilt kui tänapäeva moeteadlikuse näitaja.....	17
3.5 Järeldused.....	20
4. KOLLEKTSIOONI “TENDER CONVERSATIONS” LOOMEPROTSESS	22
4.1 Praktilise töö lähteülesanne.....	22
4.2 Inspiratsiooni kogumine ning koenäidiste kudumine.....	22
4.2.1 Silmuskudumine.....	23
4.2.2 Proovitükid.....	23
4.3 Kolleksiooni kontseptsiooni loomine.....	26
4.5 Keha uuring ning analüüs <i>look</i> ’ide kaupa.....	27
4.5.1 Keha uurimus.....	27
4.5.2 Kolleksiooni joonised.....	28
4.5.3 <i>Look 1</i>	29
4.5.4 <i>Look 2</i>	35
4.5.5 <i>Look 3</i>	37
4.5.6 <i>Look 4</i>	41
4.2.7 <i>Look 5</i>	45
KOKKUVÕTE	49

SUMMARY	52
KASUTATUD KIRJANDUS	54
LISAD	61
LISA 1. KEHA UURIMUS.....	61
LISA 2. KOLLEKTSIOONI FOTOD.....	79

SISSEJUHATUS

Tänapäeva ühiskonnas on soo mõiste üpris laialivalgub ning see mõjutab ka rõivadisaini. Mis üldse defineerib mehe ja naise rõivast? Rõivad on üks lihtsamaid viise, kuidas ennast väljendada ja karakterit luua, kuid veidral kombel käib mõningate rõivadisainidega ikka veel kaasas sooline sildistus. Olen veendunud, et rõivastel puudub kindel sugu ning seelikud ja kleidid võiksid olla sama palju meeste riided, kui need on naiste.

Olen varem tegelenud sooneutraalse disainiga Muhumaa villast aksessuaaride kolleksiooni loomise kaudu. Kolleksioon pakub kandjale oma värvilahendusega mitmeid erinevaid kandmisviise ning sobib erinevas vanuses ja soost inimestele.

Foto 1 ja 2. Muhumaa villast aksessuaaride kolleksioon. (2022)

Fotod (vasakult): Henri Tabur, Merily Mikiver.

Kuna siiani olen töötanud sooneutraalsete rõivastega paksu ja katva materjali kaudu, tundus vajalik mugavustsoonist välja astuda ning tegeleda sooneutraalse kudumiga, mis oleks õrn ja paljastav. Oma lõputööga otsin vastused küsimustele: millised saavad olla paljastatud ja kaetud ihu proportsioonid sooneutraalsete kudumite puhul ning kuidas luua kudumidisainid, mis oleksid kooskõlas disainiprotsessis läbi katsetatud proportsioonide ning kontseptsiooniga.

Lõputöö kirjaliku osa esimeses pooles seletan lahti töö kontekstis kasutatava terminoloogia. Seejärel heidan pilgu moeajalukku ning annan lühikese ülevaate, millal hakkasid naised kleitidest ja seelikutest võõranduma ning võitlema pükste kandmise õiguse eest. Lisaks annan ülevaate erinevatest kultuuridest ja rahvustest nii ajaloos kui tänapäeval, kus meeste garderoobi kuuluvad või on kuulunud seelikud. Samuti juurdlen kildi kui moeteadlikkuse näitaja üle.

Kirjaliku töö teises pooles seletan lahti kollektsiooni planeerimise ja loomise teekonna, alustades materjalikatsetustest ning lõpetades valmis kollektsiooniga. Põhiline disainiprotsess on üles ehitatud keha uurimusele, mille raames on naise ja mehe kehal läbi katsetatud erinevad katmata ja kaetud ihu proportsioonid. Tulemuste analüüsist lähtudes lõin rõivadisainid, mis on mõlemal kehal sotsiaalsete standardite järgi kantavad.

Kogu disainiprotsessi tulem on moelavadele suunatud silmuskudumite kollektsioon „*Tender Conversations*“, mis mängib kaetud ja paljastatud ihu tasakaaluga ning mille kontseptsioon räägib depressioonist ning inimeseks olemise haprast poolest.

Kõik lõputöös kasutatud fotod on autori fotod, kui ei ole mainitud teisiti.

1. SOONEUTRAALSUS KUI MÕISTE

See peatükk annab põgusa ülevaate sooneutraalse moe termini kasutuselevõttust ja ajaloost ning minu lõputöö kontekstis kasutatavatest terminitest.

Tänapäevases maailmas on spetsiifiliste sugu puudutavate terminite vahel tihtilugu raske orienteeruda ning kohati on keeruline termineid eesti keelde tõlkida. Mõistet „*unisex*“ kasutati esimest korda 1960. aastatel. Esialgu oli see käibel juuksurialongides kirjeldamiseks lühikesi turriseid, mis tol ajal olid trendikad nii naiste kui meeste seas.¹ *Unisex* riided on disainitud ilma, et oleks silmas peetud kindlat sugu. Ühiskond on läbi aegade dikteerinud, et mehed ja naised peaksid kandma erinevaid asju, kuid *unisex* mood kaotab soolised piirid.²

Gender fluidity on sildistamata sooline identiteet, mis aja jooksul või olenevalt olukorrast muutub. Need kõikumised võivad esineda soolise identiteedi või soolise väljenduse tasemel.³

Gender neutral ehk sooneutraalsus on idee, et poliitika, keel ja muud sotsiaalsed institutsioonid peaksid vältima rollide eristamist vastavalt inimeste soole.⁴

Kuna sõna *unisex* kasutatakse ka eesti keeles ingliskeelsena, kasutan ma enda töös väljendit sooneutraalne selle eestikeelse vastena.

---

¹ Dai, H. Xia, T. Zhao, S. *Unisex Style: The History, Current Situation and Future*. [WWW] file:///Users/Merily/Downloads/125974612.pdf (23.05.2023)

² Thomas, C. *Does the world really need unisex fashion?* [WWW] <https://www.fashionbeans.com/article/does-unisex-fashion-work/> (23.05.2023)

³ *Gender fluidity*. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Gender_fluidity (23.05.2023)

⁴ *Gender neutrality*. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Gender_neutrality (23.05.2023)

2. NAISED PÜKSTES

See peatükk vaatab tagasi moeajalukku ning annab ülevaate, millal hakkasid naised kleitidest ja seelikutest võõranduma ning võitlema pükste kandmise õiguse eest. Juba ammu pole enam ainult mehed need, kes tööl käivad ja raha majja sisse toovad. Naised on juba aastakümneid võidelnud võrdsete õiguste eest ning see võitlus on arenenud edasi üldise inimõiguste ja eneseväljendusvabaduse püüdluse poole.⁵ See mõttekäik peegeldub ka riietes. Kuidas aga naised püksid enda jalga said?

2.1 Naised ja püksid väljaspool lääne ühiskonda

Enamasti räägitakse esimestest naistest pükstes just lääne ühiskonna näitel, kuid moslemi naised kandsid pükse juba enne suuri lääne rõivarevolutsioone. Vana-Türgi kultuuris olid meeste ja naiste rõivad peaaegu identsed. Mõlemad sugupooled olid harjunud pikkade vahemaade läbimiseks ratsutama ja sooneutraalsed Türgi rõivad näitasid, et ühiskond eelistab pigem mugavust ja praktilisust kui soonorme. Tüüpilisi Türgi pükse kutsuti *şalvarik* 'iks.⁶

Joonis 1. Türgi meeste ja naiste rõivad. ⁷

⁵ Dai, H. Xia, T. Zhao, S. *Unisex Style: The History, Current Situation and Future*. [WWW] file:///Users/Merily/Downloads/125974612.pdf (23.05.2023)

⁶ Job, Z. (2021) *The not so straight forward story of women and trousers*. [WWW] https://www.messynessychic.com/2021/03/17/the-not-so-straightforward-story-of-women-and-trousers/ (23.05.2023)

⁷ *Historical Turkish male and female costumes*. [WWW] https://world4.eu/historical-turkish-male-and-female-costumes/ (23.05.2023)

2.2 Naised ja püksid lääne ühiskonnas

Üheks suureks versta-postiks võitluses pükste kandmise nimel oli kindlasti kleidireform. Kleidireformi liikumine sai alguse 1851. aastal, kui kirjanik ja aktivist Elizabeth Cady Stanton ja feministliku ajalehe *The Lily* toimetaja Amelia Jenks Bloomer hakkasid kandma radikaalselt uut riietumisstiili.⁸ Kostüüm koosnes põlvini ulatuvast kleidist, mida kanti kinninööbitavate pükste peal.⁹ See sai peagi tuntuks kui „bloomer-riietus“ ja seda kandsid paljud silmapaistvad sufražistid.¹⁰

Joonis 2. „Bloomeri“ kostüüm. Joonis: Nathaniel Currier. (1851)¹¹

Naised väitsid, et kleidireform võimaldab neil võtta osa igapäevategevustest, mis muidu on kleidiga keerulised (näiteks jalgrattasõit). Jalgrattad muutusid vabaduse sümboliks paljudele naistele, kes pidasid seda spordiala vabastavaks.¹²

⁸ Lederle, C. (2019) *Bicycles, Bloomers, and the Vote: Dress Reform*. [WWW] <https://blogs.loc.gov/teachers/2019/11/bicycles-bloomers-and-the-vote-dress-reform/#:~:text=The%20dress%20reform%20movement%20began,worn%20by%20many%20prominent%20suffragists.> (23.05.2023)

⁹ *The Bloomer Costume*. [WWW] <https://springfieldmuseums.org/collections/item/the-bloomer-costume-nathaniel-currier/>

¹⁰ Lederle, C. (2019) *Bicycles, Bloomers, and the Vote: Dress Reform*. [WWW] <https://blogs.loc.gov/teachers/2019/11/bicycles-bloomers-and-the-vote-dress-reform/#:~:text=The%20dress%20reform%20movement%20began,worn%20by%20many%20prominent%20suffragists.> (23.05.2023)

¹¹ *Bloomer Costume*. [WWW] <https://springfieldmuseums.org/collections/item/the-bloomer-costume-nathaniel-currier/> (23.05.2023)

¹² Ashcraft, J. (2021) *The Rational Dress Society and Victorian Dress Reform*. [WWW] <https://blog.newspapers.com/the-rational-dress-society-and-victorian-dress-reform/> (23.05.2023)

Üks populaarne kontseptsioon, mis tekkis, oli „ratsionaalse kleidi“ argument. See väitis, et püksid peaksid naistele olema lubatud nende praktiliste ja mugavate omaduste tõttu. Lõppude lõpuks võimaldasid püksid naisel kergemini liikuda ja kaitsesid jalgu külma eest.¹³

Joonis 3. „The Bicycle Suit“, karikatuur ajakirjast Punch. (1895)¹⁴

20. sajandi alguseks hakkas pükstes naise aktsepteeriv suhtumine laienema ning tegevusalad nagu naiste tennis ja rattasõit, muutusid normiks. Taas muutsid naised oma riietust oma soovide saavutamiseks, kuid siiski oli pükste kandmine vastuvõetav ainult sportimise eesmärgil ja neil ei olnud õigust pükse avalikult kanda. 1938. aastal mõisteti Ameerika õpetaja Helen Hulick viieks päevaks vangi, kuna ta ilmus kohtusse pükstega.¹⁵

Näitlejanna Marlene Dietrich julges samuti filmide esilinastustel pükse kanda. 1933. aastal avaldas Prantsuse ajaleht Le Quotidien foto Marlene Dietrichist, kes kõndis kahe mehe seltsis. Selles poleks midagi ebatavalist olnud peale asjaolu, et tal olid püksid jalas.

¹³ Job, Z. (2021) *The not so straight forward story of women and trousers*. [WWW] <https://www.messynessychic.com/2021/03/17/the-not-so-straightforward-story-of-women-and-trousers/> (23.05.2023)

¹⁴ *Unisex clothing*. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Unisex_clothing#/media/File:Bicycle_suit_punch_1895.jpg (23.05.2023)

¹⁵ Job, Z. (2021) *The not so straight forward story of women and trousers*. [WWW] <https://www.messynessychic.com/2021/03/17/the-not-so-straightforward-story-of-women-and-trousers/> (23.05.2023)

Foto kannab kõnekalt pealkirja „Le Pantalon de Marlene Dietrich“ („Marlene Dietrichi püksid“) ning see levis kulutulena paljudes ajalehtedes.¹⁶

Foto 3. Marlene Dietrich jalutamas rongijaamas. (1933)¹⁷

1940. aastatel mõjutas naiste rõivamoodi Teine maailmasõda. Naised läksid tehastesse tööle ning hakkasid mugavuse huvides pükse kandma.¹⁸ 1950. aastatel propageerisid sõjajärgsed väärtused aga seda, et naised lahkuksid töökohtadelt ja hakkasid jälle kodu eest hoolitsema ja lapsi kasvatama. See nihutas naiste rõivatrendid tagasi kleitide ja seelikute juurde. Feminismi teise laine ajal 1960.–70. aastatel saavutasid naiste püksid lõpuks laialdase vastuvõetavuse.

1920.–30. aastate naised võitlesid vapralt mehelike siluettide nimel,¹⁹ kuid moelavadele jõudsid need naiste seljas alles tükk aega hiljem. Kui Yves Saint Laurent oma kuulsa naiste ülikonna Le Smoking 1967. aastal moelavadele saatis, tegi ta sellega moeajalugu. Püksid olid siiani olnud naiste seljas julge alternatiiv või praktiline tööriietus, kuid need polnud veel kunagi jõudnud kõrgmoe lavadele piduliku riietuse näol.²⁰

¹⁶ Daros, A. *Marlene Dietrich – gentlewoman in pants*. [WWW]

[https://gentlewoman.eu/en/marlene-dietrich-gentlewoman-in-pants/#:~:text=In%201933%2C%20the%20French%20newspaper,%E2%80%9D%20\(Marlene%20Dietrich's%20Pants\)](https://gentlewoman.eu/en/marlene-dietrich-gentlewoman-in-pants/#:~:text=In%201933%2C%20the%20French%20newspaper,%E2%80%9D%20(Marlene%20Dietrich's%20Pants).). (23.05.2023)

¹⁷ Fasel, M. *The Bracelet Dietrich Received for Her Defiance*. [WWW]

<https://theadventurine.com/culture/celebrity/the-bracelet-marlene-dietrich-received-for-her-defiance/> (23.05.2023)

¹⁸ O'Donnell, L. *First woman to wear pants*. (2018) [WWW] <https://www.lovetoknow.com/life/style/first-woman-wear-pants> (23.05.2023)

¹⁹ *Gender fluidity in fashion: Where it began and where we are in 2022-23*. (2022) [WWW]

<https://www.heuritech.com/articles/gender-fluidity-fashion-history-trends-2022-2023/> (23.05.2023)

²⁰ N. Stevenson. (2012). *Moe ajalugu. Ampirkleidist kaasaegse disainini*. London: The Ivy Press Limited.

1980.–90. aastatel, kui poliitilist ametit pidavad ameeriklannad said lõpuks oma kohalikus ja valitsuse senatis õiguse pükse kanda, oli näha suurt tõusu pükskostüümide levikus.²¹

---

²¹ Job, Z. (2021) *The not so straight forward story of women and trousers*. [WWW]
<https://www.messynessychic.com/2021/03/17/the-not-so-straightforward-story-of-women-and-trousers/> (23.05.2023)

3. MEHED SEELIKUTES

Siin peatükis annan ülevaate kultuuridest ning rahvustest nii ajaloos kui tänapäeval, kus meeste garderoobi kuuluvad või on kuulunud seelikud. Naistel on tänasel päeval täiesti igapäevane kanda pükse, kuid mehed ei tiku meie ühiskonnas ikka veel seelikut haarama. Usun, et selle põhjuse lähem uurimine aitab mul paremini mõtestada sooneutraalsust ning toetab disainiprotsessis otsuste langetamist.

3.1 Mehed ja seelikud läbi aegade

Mehed seelikutes tundub Lääne ühiskonnas midagi eksootilist, kuid kui ajaloos natukene tagasi vaadata, avastame, et mehed on juba aegade algusest seelikuid kandnud.²² Esiaja inimeste rõivaste rekonstrueerimisel on jõutud arusaamisele, et pükste disain ei olnud nende esimeseks ideeks. Pikka aega koosnes nii meeste kui naiste riietus volditud seelikust ning soojust andis õlgadel kantav loomanahk.²³

Hiljem õpiti valmistama jämedamaid ja seejärel ka peenemaid kootuid kangaid. Peale seda kandsid antiikaja inimesed Egiptuses samasuguseid seelikuid ning see on kergesti tuvastatav hauakambritest leitud freskode abil. Ainsaks erinevuseks naiste ja meeste rüüdes oli nende pikkus – mehed pidid palju füüsilist tööd tegema, seetõttu olid nende riided lühemad kui naistel.²⁴

Alates aastast 2130 eKr kandsid mehed Egiptuse Vana Kuningriigi ajal seelikuid, mida tuntakse *shendyt*'i nimetuse all. Need olid valmistatud ristkülikukujulisest riidetükist, mis mähiti ümber alakeha ja seoti eest kinni. Samuti olid Egiptuse kuningriigi ajal moes pikad kleidid, mis ulatusid vööst pahkludeni.²⁵

---

²² A. Bolton. (2003). *Men in skirts*. London: V&A Publications.

²³ Espenberg, A. Mehed seelikuis - ei midagi uut ega ennekuulmatut. (2020) *Õhtuleht*, 28.august. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.oh tuleht.ee/1010604/mehed-seelikuis-ei-midagi-uut-ega-ennekuulmatut>

²⁴ Espenberg, A. Mehed seelikuis - ei midagi uut ega ennekuulmatut. (2020) *Õhtuleht*, 28.august. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.oh tuleht.ee/1010604/mehed-seelikuis-ei-midagi-uut-ega-ennekuulmatut>

²⁵ *Men's skirts*. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Men%27s_skirts (23.05.2023)

Foto 4. Delphist pärit Kreeka vankrisõitja, kes kannab pikka kitooni, ca 470 eKr.²⁶

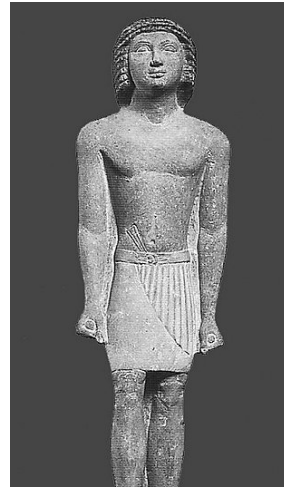

Foto 5. Ramaadi kuju, kes kannab plisseeritud Egiptuse kilti, ca 2.250 eKr.²⁷

Samuti kanti Vana-Kreekas lendlevaid kleidilaadseid hõlste. Kõige levinumaks rõivaks oli kitoon, mis on Vana-Kreeka enamasti pealrõiva all kantud, õlgadelt panneldega kinnitatud linane või villane rõivas.²⁸ Seda kandsid nii mehed, naised kui lapsed. Pikki kitoone kandsid eakad ja väarikad mehed ning ametlikel tseremooniatel ka noored mehed. Töömeestel, talupoegadel ja orjadel oli lühikeses kitoonis mugav oma töid teha. Need kinnitati vasakul õlal ning parem õlg jäi paljaks. Selline lihtne riietus lasi kuumal suvepäeval hästi õhku läbi ja võimaldas vabalt käsi liigutada.²⁹

Kui tekkis vajadus pikamaareisideks, saadi aru, et seelikuga oli rändavatel loomakasvatajatel väga ebamugav ja isegi valus hobusega ratsutada. Sellest tulenevalt tekkis vajadus pükste järele. Paiksetel põllumeestel seda vajadust polnud.³⁰

²⁶ *Men's skirts*. [WWW] [https://en.wikipedia.org/wiki/Men%27s_skirts_\(23.05.2023\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Men%27s_skirts_(23.05.2023))

²⁷ *Men's skirts*. [WWW] [https://en.wikipedia.org/wiki/Men%27s_skirts_\(23.05.2023\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Men%27s_skirts_(23.05.2023))

²⁸ Eesti Entsüklopeedia. (2006) [WWW] [http://entsyklopeedia.ee/artikkel/kitoon2_\(23.05.2023\)](http://entsyklopeedia.ee/artikkel/kitoon2_(23.05.2023))

²⁹ Kreeka rõivamood antiikajal. [WWW] file:///Users/Merily/Downloads/KREEKA_MOOD.pdf (23.05.2023)

³⁰ Espenberg, A. Mehed seelikuis - ei midagi uut ega ennekuulmatut. (2020) *Õhtuleht*, 28.august. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.oh tuleht.ee/1010604/mehed-seelikuis-ei-midagi-uut-ega-ennekuulmatut>

Tuunikalaadsed riietusesemed jätkasid siiski võidukäiku nii Bütsantsis ja keskaegses Euroopas. Kleidid jäid pikaks ajaks rõivaks, mida kandsid nii mehed kui naised.³¹ Prantsuse rätsepate mõjul hakkas peagi keskaegses Euroopas laialt levima *houppelande*, mis oli meeste ülerõivas, kuid meenutas oma disainilt kleiti. Lisaks oli kombeks kanda seda koos kitsaste pükstega.³²

Joonis 4. 15. sajandi kostüüm – *Houppelande*.³³

Kleidid hakkasid alles alates 15. sajandist muutuma ainult naiste rõivaesemeks. See muutus oli suuresti seotud rätsepatööga, mille arenedes hakati pükse järk-järgult seostama meeste riietuse ning sealt edasi ka mehelikkusega. Samas riietati kuni 19. sajandini Euroopa lapsed olenemata nende soost seelikutesse. 19. sajandi lõpuks vabanes meeste garderoob peaaegu täielikult naiselikest joontest ning võttis range kuju.³⁴

Sellest tulenevalt tegutses Suurbritannias 1930. aastatel *Men's Dress Reform Party* liikumine (edaspidi *MDRP*). Selle asutas rahvusvaheliselt tuntud radioloog Alfred Jordan. Jordan oli peamiselt tuntud lühikeste pükste kandmise poolest, mis oli sel perioodil piisavalt ebatavaline, et tekitada ajakirjanduses huvi.³⁵ *MDRP* peamine mure seisnes selles, et meeste riided olid liiga kitsad, ebamugavad ja koledad ning enne keemilise

³¹ Espenberg, A. Mehed seelikuis - ei midagi uut ega ennekuulmatut. (2020) *Õhtuleht*, 28.august. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.oh tuleht.ee/1010604/mehed-seelikuis-ei-midagi-uut-ega-ennekuulmatut>

³² *Houppelande*. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Houppelande> (23.05.2023)

³³ *Houppelande*. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Houppelande> (23.05.2023)

³⁴ Espenberg, A. Mehed seelikuis - ei midagi uut ega ennekuulmatut. (2020) *Õhtuleht*, 28.august. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.oh tuleht.ee/1010604/mehed-seelikuis-ei-midagi-uut-ega-ennekuulmatut>

³⁵ *Men's Dress Reform Party* [WWW] <https://www.cost-of-living.net/fashion-male-beauty-and-the-mens-dress-reform-party/> (23.05.2023)

puhastuse üldist kasutuselevõttu ei olnud meeste pealisriided pesemiskõlblikud. Järgmise paari aasta jooksul korraldas *MDRP* mitu üritust, kus propageeriti mugavate riiete kandmist.³⁶

Foto 6. Riietuvad reformijad teel *MDRP* kroonimisvõistlusele 1937. aastal (Burmanist 1995)³⁷

Kunstnik Eric Gill, kes oli 20. sajandi Briti skulptor, graafika ja kirjatüübi kujundaja, avaldas samuti toetust reformi tegevusele.³⁸ Gill propageeris meeste seelikuid oma 1931. aastal ilmunud artiklis „*Clothes: An Essay Upon the Nature and Significance of the Natural and Artificial Integuments Worn by Men and Women*“. Gill arutles seal meeste ja naiste rõivaste vaheliste erinevuste kaotamise üle. Pärast plusside ja miinuste kaalumist, kas mehed peaksid kandma pükse või seelikuid, otsustas ta, et seelikud on kantavad, kuid mehed ei saaks kanda naiste seelikuid. Ta täpsustas oma otsust väitega, et mehed ja naised ei tohiks kanda täpselt samu riideid, kuna kuigi meeste ja naiste kehad on üldiselt sarnased, on nende vahel piisav erinevus, et sobitumine oleks võimatu. Gill mõistis aga, et enne, kui mehed seeliku kandmisega nõustuvad, peavad Euroopa ja kõik niinimetatud tsiviliseeritud mehed vabanema absurdsest arusaamast, et püksid on spetsiaalselt loodud meestele ja seelikud naistele.³⁹

³⁶ Carter, S. (2013) *Fashion, Male Beauty and the Men's Dress Reform Party* [WWW] <https://www.cost-of-living.net/fashion-male-beauty-and-the-mens-dress-reform-party/> (23.05.2023)

³⁷ *Fashion, Male Beauty and the Men's Dress Reform Party* [WWW] <https://www.cost-of-living.net/fashion-male-beauty-and-the-mens-dress-reform-party/> (23.05.2023)

³⁸ Eric Gill. [WWW] <https://www.famousgraphicdesigners.org/eric-gill> (23.05.2023)

³⁹ A. Bolton. (2003). *Men in skirts*. London: V&A Publications.

3.2 Tänapäev

Väljaspool lääne kultuuri kannavad mitmed mehed veel tänapäevalgi seelikuid või kleidilaadseid hõlste.⁴⁰ Sarong või sarung on suur toru või pikk kangas, mis keeratakse ümber vöökoha. Sarongi kantakse Kagu-Aasias, Lõuna-Aasias, Lääne-Aasias, Põhja-Aafrikas, Ida-Aafrikas ja Lääne-Aafrikas.⁴¹ Sarong jaguneb ka erinevateks alamliikideks. Üheks neist on Lungi, mis pärineb Lõuna-Aasiast. Lungi on mitmevärviline meeste seelik, mis seotakse nabast allapoole vöökoha ümber. Seda kantakse nii vabaaja- kui töörõivana kliimades, kus kuumuse ja niiskuse tase on kõrge ning suletud rõivaste kandmine on ebamugav.⁴² Samuti leiab Hawaiist *lavalavad*. Samoa *lavalava* on ümber seotav seelik. Neid kannavad mehed, naised ja lapsed ning sinine *lavalava* on Samoa politseiametnike vormiriietuse ametlik seelik.⁴³

Foto 7. Samoa politseibänd, kellel on seljas *lavalavad*.⁴⁴

Ka Jaapani kultuur ja rahvarõivad on tugevalt seotud pikkade hõlstidega. Kõige ametlikum meeste *hakama* tüüp, *sendaihira hakama*, on valmistatud jäigast triibulisest siidist, mis on tavaliselt must-valge või must ja tumesinine.⁴⁵

⁴⁰ *Men's skirts*. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Men%27s_skirts (23.05.2023)

⁴¹ *Sarong*. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Sarong> (23.05.2023)

⁴² *Lungi*. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Lungi> (23.05.2023)

⁴³ *Lavalava*. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Lavalava> (23.05.2023)

⁴⁴ *Lavalava*. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Lavalava> (23.05.2023)

⁴⁵ *Men's skirts*. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Men%27s_skirts (23.05.2023)

3.3 Popkultuur

Seelik mehe seljas on lääne kultuuris pikalt mõjunud justkui šokk moelaval, mis ei kaota oma uuenduslikku mõju. Seetõttu kasutavad disainerid tihtilugu seda šokielementi ära. Uudsuse ja reformi ühinemisel on meeste seeliku ideest saanud mõneski mõttes nii *catwalk*'i kui tänavamoe turundustööriist.⁴⁶

Õnneks on üha arenevas sooneutraalses ühiskonnas mehi, kes näevad seeliku stigmast kaugemale ning elavad juba praegu seelikut hindavat elustiili.⁴⁷ Tänaeks päevaks on juba täiesti tavaline näha punasel vaibal mehi, kes pole riietatud mustadesse ülikondadesse, vaid katsetavad piire lendlevates kleitides nind kildilaadsetes seelikutes.

Üheks heaks näiteks on Emmy, Grammy ja Tony auhinna võitjast muusik ning näitleja Billy Porter.⁴⁸ Isegi kui Porter on juba aastaid püüdnud pilke oma ekstravagantse stiiliga, hakati popkultuuris agaramalt mehi kleitidesse riietuma pärast 2020. aasta Vogue'i väljaannet, mille kaanel oli muusik Harry Styles, kes kannab Gucci Alessandro Michele vahutava pitsiga loomingut, mis on kombineeritud kaherealise smokingu jakiga.⁴⁹ Kõnealune fotoseeria lõi interneti kihama ning kõikjal kiideti Stylesi julgust ning vabameelsust kanda õrna pitsilist kleiti.

---

⁴⁶ A. Bolton. (2003). *Men in skirts*. London: V&A Publications.

⁴⁷ A. Bolton. (2003). *Men in skirts*. London: V&A Publications.

⁴⁸ Billy Porter. [WWW] <https://www.theebillyporter.com/#about> (23.05.2023)

⁴⁹ Bowles, H. *Playtime with Harry Styles*. (2020) *Vogue*, 13. november. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.vogue.com/article/harry-styles-cover-december-2020>

Foto 8 ja 9. Harry Stylesi Vogue-i fotod. Foto: Tyler Mitchell (2020).⁵⁰

3.4 Kilt kui tänapäeva moeteadlikuse näitaja

Tänapäeval on kahtlemata kõige laialdasemalt tuntud meeste seelik kilt ehk šoti ruudulisest villasest riidest seelik. See on tagant ja külgedelt volditud ning eest vaheliti käivate hõlmadega.⁵¹ 17. sajandil kirjeldas üks inglane šoti kilti üsna meheliku riietusena: „See ei takista liikumist ja võimaldab kergelt ületada reisides raskeid maastikke: pikad ja järsud ülestõusud mägedest ning kiirete jõgede ületamine. Kilt on mugav nii metsas kui ka kodus. See sobib sinna, kus tavalistest riietest pole kasu.“⁵²

---

⁵⁰ Bowles, H. *Playtime with Harry Styles*. (2020) *Vogue*, 13. november. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.vogue.com/article/harry-styles-cover-december-2020>

⁵¹ Eesti entsüklopeedia. [WWW] <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/kilt> (23.05.2023)

⁵² Espenberg, A. Mehed seelikuis - ei midagi uut ega ennekuulmatut. (2020) *Õhtuleht*, 28.august. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.ohuleht.ee/1010604/mehed-seelikuis-ei-midagi-uut-ega-ennekuulmatut>

Joonis 5. Üks varasemaid kilti kujutisi, mis näitab mägismaalasi umbes 1630. aastast.⁵³

Kilt kujutab endast rõivast, mis trotsib traditsioonilisi arusaamu, mis on meeste või naiste riided.⁵⁴ Muusik ning moebrändi YEEZY looja Kanye West põhjendab, miks kilt on sooneutraalsuse sümbol, järgnevalt: „Kilt on rõivas, mida esmapilgul nimetatakse naiste rõivaks just tänu seeliku assotsiatsioonile, kuid lähemal uurimisel on sellel just mehelikkusega pikaajalised kultuurilised seoseid. Need kaks aspekti võimaldavad valida, kuidas rõivast tajutakse: võite toetuda tõsiasjale, et see meenutab naiselikku seelikut või kohandades istuvust ja pikkust nii, et see oleks rohkem paralleelne traditsioonilisega.“⁵⁵

Selleks, et mõista kildi mõju, tasub vaadata ajas tagasi. Disainerid on vaikselt eemaldunud rõiva seosest Šoti minevikuga ning toonud selle kaasaegsesse võtmesse. Selle tulemusena ei tähenda kilt enam šoti meeste sõjarõivast, vaid annab mõista, et selle kandja tunneb moodi.⁵⁶

Vaadates tagasi 1990. ja 2000. aastatele, sai rõivas palju tähelepanu tänu šotlasest moeloojale ja ärinaisele Vivienne Westwoodile⁵⁷, kelle 1993. aasta sügis-talvise kollektsioonis oli modellil Linda Evangelista täielik Lochcarron of Scotland, mis on

⁵³ Kilt. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Kilt#/media/File:Scottish_mercenaries_in_the_Thirty_Years_War.jpg (23.05.2023)

⁵⁴ Wallace, M. *From the highlands to the runway: why the kilt is taking over fashion* [WWW] <https://www.dazeddigital.com/fashion/article/53368/1/kilt-scottish-dress-louis-vuitton-lil-nas-x-kanye-west-gender-fluid-fashion> (23.05.2023)

⁵⁵ Wallace, M. *From the highlands to the runway: why the kilt is taking over fashion* [WWW] <https://www.dazeddigital.com/fashion/article/53368/1/kilt-scottish-dress-louis-vuitton-lil-nas-x-kanye-west-gender-fluid-fashion> (23.05.2023)

⁵⁶ Wallace, M. *From the highlands to the runway: why the kilt is taking over fashion* [WWW] <https://www.dazeddigital.com/fashion/article/53368/1/kilt-scottish-dress-louis-vuitton-lil-nas-x-kanye-west-gender-fluid-fashion> (23.05.2023)

⁵⁷ Vienne Westwood. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Vivienne_Westwood (23.05.2023)

maailma juhtiv tartaani tootev firma, välimus.⁵⁸ Samuti on ka disainer Alexander McQueen regulaarne Šoti pärandi kasutaja enda disainitud tartaaniga.⁵⁹

Foto 10. Vivienne Westwoodi 1993. aasta sügis-talvine kollektsoon.

Foto: Condé Nast arhiiv.⁶⁰

Charles Jeffrey, kes on tuntud oma pungist inspireeritud, sooneutraalsete disainide poolest, on oma Šoti juurte tõttu väga inspireeritud kildi disainist.⁶¹ Tema sõnul on kildi suurim eelis see, et see võib aidata meil tavapärasest soopõhisest riietusest kõrvale kalduda. Jeffrey on öelnud järgmist: „Kilt on lihtne väljapääs neile, kes soovivad proovida uut siluetti, ilma kleiti soetamata. See on ka kõige äratuntavam rõivas, mida kõik sugupooled võivad kanda ilma, et suurem avalikkus liialt kritiseeriks. Kilt võimaldab proovida midagi uut, ilma et peaks muretsema selle pärast, mida teised sinust arvavad.“⁶²

---

⁵⁸ Lochcarron of Scotland. [WWW] <https://www.lochcarron.co.uk/> (23.05.2023)

⁵⁹ Wallace, M. *From the highlands to the runway: why the kilt is taking over fashion* [WWW] <https://www.dazeddigital.com/fashion/article/53368/1/kilt-scottish-dress-louis-vuitton-lil-nas-x-kanye-west-gender-fluid-fashion> (23.05.2023)

⁶⁰ Newbold, A. *“I’m Very Pro Expressing Yourself”: Linda Evangelista Shares Her Life In Looks.* (2022) *Vogue*, 18.august. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.vogue.co.uk/fashion/article/linda-evangelista-life-in-looks>

⁶¹ Charles Jeffery. [WWW] [https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Jeffrey_\(fashion_designer\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Jeffrey_(fashion_designer)) (23.05.2023)

⁶² Wallace, M. *From the highlands to the runway: why the kilt is taking over fashion* [WWW] <https://www.dazeddigital.com/fashion/article/53368/1/kilt-scottish-dress-louis-vuitton-lil-nas-x-kanye-west-gender-fluid-fashion> (23.05.2023)

Foto 11. Charles Jeffrey *LOVERBOY* sügis-talv kolleksioon.

Foto: Thurstan Redding. (2021)⁶³

3.5 Järeldused

Minu jaoks on ütlematagi selge, et keegi ei peaks tundma vajadust põhjendada, miks ta seelikut kannab – riietel pole sugu. Samuti ei näita minu hinnangul püksid mehelikkust ega seelik naiselikkust.

Järjest loendades kultuure, kus mehed siiani kannavad kleite ning seelikuid, võib väita, et just meie, lääne inimesed, oleme ainsad, kes seda ei tee. Ka mu enda elukaaslane, kes on 23-aastane mees, on tõdenud, et seelikud tunduvad tema jaoks mugavad ja ta väga tahaks neid suvel kanda. Samas tunnistab ta, et põhjus, miks ta omale seelikut või kilti selga pole pannud, on teiste inimeste halvaksapanu ja veider arusaam, et mehe seljas määrab seelik tema seksuaalse orientatsiooni. Samas on positiivne näha, et ka meie kultuuri on hakanud seelikuid kandvaid mehi tekkima. Heaks näiteks on eesti muusik Genka, kes on samuti seelikut kandnud (foto 12).

---

⁶³ Wallace, M. *From the highlands to the runway: why the kilt is taking over fashion* [WWW] <https://www.dazeddigital.com/fashion/article/53368/1/kilt-scottish-dress-louis-vuitton-lil-nas-x-kanye-west-gender-fluid-fashion> (23.05.2023)

Foto 12. Genka seelikus. Foto: Erlend Štaub. (EMA 2021)

Samuti olen ma kindel, et tulevikus näeme moemaailmas ning ka igapäevastes rõivavalikutes järjest rohkem nihkeid sooneutraalsuse poole. Tunnen, et juba praeguste noorte jaoks pole enam nii tähtis, kellele mõni rõivaese loodud on, vaid kas neile endale see meeldib või mitte. Üha rohkem soovitakse teistest eristuda ja luua just endale isikupärane kuvand ning tervik ja riided on selleks kõige lihtsam tee. Naised võivad olla mehelikud ning mehed naiselikud ja vastupidi. Arvan, et lõpuks on kõige tähtsam, et rõivaste kandja end ise hästi tunneks ning et me ei kritiseeriks teiste valikuid enda olemuse väljendamisel. Need on kõigest riided.

4. KOLLEKTSIOONI “*TENDER CONVERSATIONS*”

LOOMEPROTSESS

Selles peatükis annan ülevaate lõputöö praktilise osa lähteülesandest ja disainiprotsessist ning kirjeldan kollektsiooni valmimisprotsessi. Lõputöö praktiline osa koosneb viiest etapist:

1. Katsetused, et leida sobiv silmuskudumise tehnika, mis võimaldaks luua erineva läbipaistvusega koepindu.
2. Kolleksiooni „*TENDER CONVERSATIONS*“ kontseptsiooni ning illustratsioonide loomine.
3. Keha uuring mehe ja naise kehal.
4. Lõigete väljatöötamine keha uuringu tulemuste põhjal.
5. Kolleksiooni kudumine.

4.1 Praktilise töö lähteülesanne

Minu lõputöö praktilise osa eesmärk on luua silmuskudumite kollektsioon. Disainiprotsessis seadsin endale eesmärgiks leida vastused küsimustele:

1. Millised saavad olla paljastatud ja kaetud ihu proportsioonid sooneutraalsete kudumite puhul?
2. Kuidas luua kudumid, mis oleksid kooskõlas disainiprotsessis läbi katsetatud proportsioonide ning kontseptsiooniga?

4.2 Inspiratsiooni kogumine ning koenäidiste kudumine

Kolleksiooni planeerimist alustasin materjalikatsetustest, kuna olen varem täheldanud, et selline alguspunkt inspireerib mind kõige rohkem. Kui materjal ja erinevad tehnikad on leitud, tulevad ka lõiked ja ülejäänud kontseptsioon kiiremini.

4.2.1 Silmuskudumine

Juba lõputööd planeerides olin otsustanud, et loomeprotsessi väljundiks on silmuskudum. Viimase aasta jooksul on sellest välja kujunenud üks peamisi tehnikaid, mida kasutan ning tunnen, et kudumine võimaldab mulle loomevabadust.

Silmuskudumine on lõngast või niidist tekstiilide valmistamine silmuste abil. Kududa saab kas käsitsi kudumisvarrastega või kudumismasinaga.⁶⁴ Oma praktilises töös koon ma silmuskudumismasinal.

Kudumismasinaid on erinevaid tüüpe. Mina koon enamuse oma kollektsioonist 5. klassi kudumismasinal Silver Reed SK 280. Masina klass tähistab nõelte arvu ühel tollil ja sellest tulenevalt valitakse kasutatava materjali jämedus.

Foto 13. 5.klassi kudumismasin Silver Reed SK 280.⁶⁵

4.2.2 Proovitükid

Materjale kogudes jälgisin kohe kindlat värvigammat. Oma visioonis nägin kollektsioonis ainult naturaalseid valgeid, beeže ning pruune toone. Need on neutraalsed värvid, mis võimaldavad stiliseerimist nii meeste kui naiste garderoobi. Tekstuurilt ja paksuselt otsisin võimalikult erinevaid lõngu. Kui kududa sama tihedusega jämedat ja peenikest lõnga, on tulemuseks kaetud ning läbipaistev ala.

Pärast esimeste sobivate toonide leidmist, hakkasin kuduma erinevaid koenäidiseid. Soovisin leida sobivat tehnikat, mis mind inspireeriks disainide loomisel. Koenäidiste kudumise põhiline eesmärk oli leida tehnika, millega annab kõige paremini mängida

⁶⁴ Silmuskudumine. [WWW] <https://et.wikipedia.org/wiki/Silmuskudumine> (23.05.2023)

⁶⁵ Silver Reed 280. [WWW] https://shop.kl24.ee/neulekone_kudumismasin_knitting_machine/0/readmore/16004/&lng=14/ (23.05.2023)

erineva läbipaistvusega kudumi aladega. See oli minu jaoks tähtis, kuna soovisin luua õrnu, kuid samas vajalikes kehapiirkondades katvaid kudumeid.

Esimesena alustasin katsetamist intarsia kelguga. Intarsia tähendab värvilaikude kudumist eraldi lõngakeradega, mis värvivahetuse kohapeal ühendatakse. Töö pahemale poolele ei jää pikki lõngajookse ning tulemuseks on ühtlane koepind.⁶⁶ Värviliste lõngade asemel mängisin hoopis erineva paksusega lõngadega. Kui kududa sama tihedusega jämedat ja peenikest lõnga, on tulemuseks ühel kudumireal nii kaetud kui läbipaistev ala.

Foto 14. Intarsia kelk Brother KA-2600.⁶⁷

Üsna pea sain aru, et tegu on ideaalse tehnikaga oma eesmärgi saavutamiseks. Samuti seisneb tehnika pluss selles, et see võimaldab mul intuitiivselt kududa ning vastavalt tundele lõngu ning struktuure muuta.

Foto 15. Intarsia kudumise proovitükid, kus on ühendatud ühel kudumireal kaks erineva paksusega lõnga.

Intarsia kelguga kududes kasutasin ma enda jaoks täiesti uut materjali – tamiili. Minu suureks üllatuseks oli tulemus väga efektne ning masinal ei esinenud selle kudumisel

⁶⁶ Intarsia. [WWW] https://pallasart.ee/webserver/Marju/silmuskudumine/3.1_intarsia.html (23.05.2023)

⁶⁷ Intarsia kelk. [WWW] <https://shop.kl24.ee/2753/0/readmore/25640/&s=1&p=120861&lng=14/> (23.05.2023)

raskusi. Kuna tamiiliga kootud koepind on läbipaistev, loob see koos lõngaga silmapette, justkui oleks kudum poolik (foto 16). Samuti jäi tamiil sirge ka pärast pesu ning õrna aurutamist.

Foto 16. Kudumise katsetus villase lõnga ning tamiiliga. Intarsia kudumine. Foto: Merily Mikiver

Samuti meeldis mulle katsetada erinevate lõngajooksudega, mis tekivad silmuseid mitte kududes. See tundus kõige lihtsama viisina, kuidas tihedat pinda lõhkuda ning sellele õrna nooti lisada. Lõngajooksude ja intarsia kelgu koostööl oli võimalik luua visuaalset huvitav üleminek teisele lõngale (foto 17).

Foto 17. Lõngajooksud, mis ühendavad kahe erineva lõngaga kootud kudumipinda. Intarsia kudumine.

Kolmandaks meeldis mulle juba valmis kudumile lisada narmaid. See murrab kudumipinda ning lisab liikuvust. Samuti on narmaste eelis see, et vajadusel saab selle meetodiga lisada katvust.

Foto 18. Läbipaistvale kudumipinnale lisatud narmad.

4.3 Kolleksiooni kontseptsiooni loomine

Kuna ma plaanisin kandideerida ka ERKI *moe-show*'le, siis teadsin kohe alguses, et tahan luua kolleksioonile kontseptsiooni, mis lähtuks isiklikest kogemustest. 2022. aastal ERKI-le kandideerides saime mina ja mu kaasdisainer Marion Mölder tagasisideks, et kontseptsioon oli üks kõige nõrgemate hulgast. Seetõttu otsustasin, et ei taha enam kogu kolleksiooni lugu panna pöörlema kudumistehnikate ning disainiprotsessi ümber. See on tähtis osa, mis aitab mul kolleksiooni disainideni jõuda ning teha mõtestatud otsuseid, kuid see pole kõik, millest mu kolleksioon koosneb. Tahan midagi rohkemat oma loominguga edasi anda. Samuti ei aja ma taga kommertslikku kolleksiooni, vaid suunitlus on võetud moelavadele.

Inspiratsiooni ma kaugelt otsima ei pidanud. Olen oma loomingus ka varasemalt käsitletud vaimse tervise teemasid ning otsustasin seekord siseneda sellesse teemasse meeletult isikliku kogemuse kaudu. Vaimne tervis ning selle erinevad tahud on minu jaoks väga aktuaalsed teemad ning tunnen, et sellest tuleb meie ühiskonnas veel rohkem rääkida. 2022. aasta detsembris puutusin kokku mitme inimesega, kes ei näinud elul enam mõtet. Raske on näha, kuidas lähedased kannatavad ning kuna tegu on elu või surma küsimusega, peab tegutsemisplaan olema väga kalkuleeritud. Kuid kas keegi üldse on kunagi selleks valmis?

Mõeldes tagasi viimastele kuudele, märgistasin ära kõige keerulisemad olukorrad ja emotsioonid, mis mul jalad alt tõmbasid. Peagi mõistsin, kui raske on leida õigeid sõnu erinevates keerulistes vestlustes. Kui raske on leida sõnu rääkides iseendaga ja proovides endale sisendada, et kõik saab korda ja hirmu alla suruda. Kui raske on võtta end kokku ja jagada maailmaga, et sul on raske ja otsida psühholoogilist tuge ning ravi. Sellest kujuneski välja nimi *TENDER CONVERSATIONS*. Tahtsin, et mu kollektsioon räägiks hapratest emotsioonidest ning keerulistest inimsuhetest. Õrnade kudumite kaudu mõtisklen sõnade raskuse ning samuti hirmu ja stigma üle, mis tihtilugu keerleb depressiooni puudutavate vestluste ümber. Sealt edasi panin kirja kogu kontseptsiooni:

TENDER CONVERSATIONS

The collection revolves around fragile emotions and difficult human communications. You must tell the whole truth, the good and the bad. But how? Truth is uncomfortable. But it is needed for growth. But will I grow after that? Is it worth it? How can I help someone who does not want to get help? How to walk away? Should I even walk away? Or am I just too scared of the conversation? What if the words that come out are wrong? How can you even find words for tender conversations?

Tender conversations is a story about five conversations I have had with a loved one, who wanted to unalive himself. Every conversation tore me apart more than the next. Every bruise and layer I had to rip off is presented through gentle knitwear.

We are all tender. We are all fragile. We are all human.

4.5 Keha uuring ning analüüs *look*’ide kaupa

Siin peatükis seletan lahti kõigi viie komplekti disainiprotsessi ning erinevad disainiotsused. Disainiuurimustest on toodud välja ainult tulemus, mis disainiprotsessi valituks osutus. Kogu uurimisprotsessi on võimalik näha lisas 1.

4.5.1 Keha uurimus

Disainiuurimus on üles ehitatud sarnase kehaehituse ja mõõtmetega mehe ja naise keha põhjal. Sarnane kehaehitus on valitud just seetõttu, et sooneutraalse disaini puhul peaksid

ka suurusnumbrid olema meestele ja naistele ühesugused. Sellisel juhul tuleks ehitada üles uute mõõtmetega rõivasuuruste süsteem. Antud uuringus kasutatud suurusnumber vastab vahemikule S–M.

Keha uurimuse raames on naise ja mehe kehal läbi katsetatud erinevad katmata ja kaetud ihu proportsioonid. Tulemuste analüüsist lähtuvalt lõin hiljem rõivadisainid, mis on mõlemal kehal sotsiaalsete standardite järgi kantavad. Sotsiaalsete standardite all on selles töös mõeldud seda, et intiimsed piirkonnad oleksid mõlemal kehal kaetud. Siinkohal mainin, et minu jaoks on kõik rõivad sooneutraalsed, isegi paljastavad. Otsus teatud piirkonnad katta puudutab ainult hetkel valmivat kolleksiooni ja soovi süveneda mehe ja naise kehaehituse erinevustesse, et töötada välja disainid, mis oleksid õrnad ja kohati läbipaistvad, kuid siiski mõlemal kehal piisavalt katvad.

4.5.2 Kolleksiooni joonised

Kuna otsustasin piirduda viie komplektiga, oli mu jaoks väga tähtis, et kolleksioonis oleks esindatud võimalikult palju erinevaid mahte ning vorme. Samuti jälgisin, et joonised jätaksid mulle ruumi loovaks katsetamiseks kudumite teostamisel.

Joonis 6. Kõik viis komplekti (alustades vasakult) moe-*show*'l lavale minemise järjekorras.

Olin taustauuringust saanud piisavalt kinnitust, et seelikud ning kleidid on sama palju meeste rõivad, kui naiste omad ning seetõttu peavad need ka kollektsioonis esindatud olema.

4.5.3 Look 1

Vesti disaini luues otsustasin kasutusele võtta katse 2 viimase tulemuse (vt tabel 1), kuna see pakkus nii mehe kui naise kehale piisavalt katvat pinda ka kehast eemale hoidva lõike puhul. See oli tähtis, kuna nägin vestist natuke avaralõikelist visiooni.

NAINE

MEES

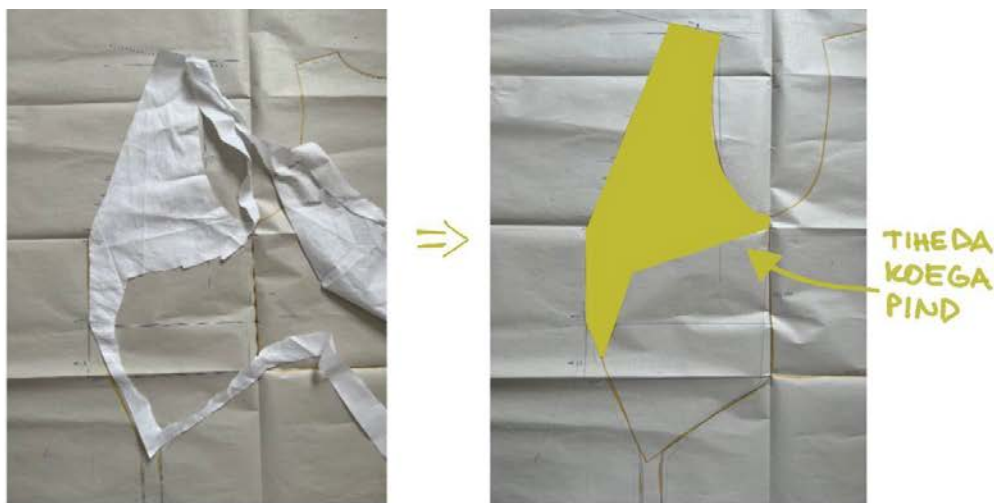
KATSE 2 vest	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav.	Klassikaline mehelik lõige koos paljastatud ihuga mõjub värskena ja	

		on paljastavam kui naise seljas.	
NAINE	Kantav, aga piire kompav.	Täpselt õige paljastatud ihu ja kaetuse suhe.	Piisav kaetus, et ka liikudes ei oleks rinnad paljastatud.

(Tabel 1)

Peamine inspiratsioon lõike jaoks tuli meeste ülikondade vestidest. Viimasel hetkel otsustasin vesti hõlmade otsa lisada pikad jooksud. Tundsin, et see muudab vesti isikupärasemaks ning erinevate detailide pikendamine on aastatega muutunud üheks mu disainikäekirja äratuntavaks osaks.

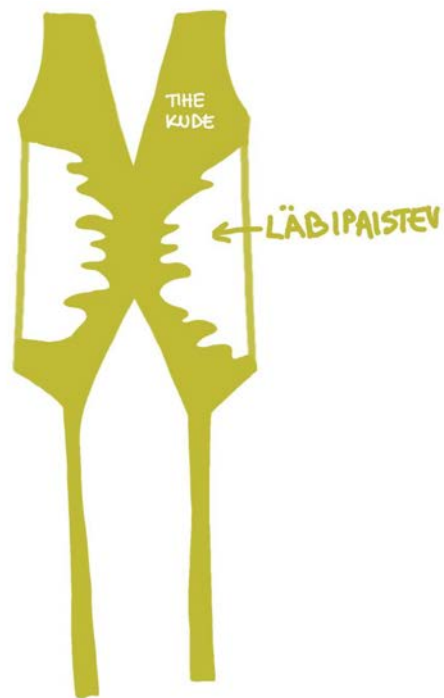
Kui lõige oli valmis, asetasin sinna peale katses kasutatud valge kanga ning märkisin ära tiheda silmuskoe kaldenurga (joonis 7). Seda kudumise ajal jälgides sain olla kindel, et kudum on rinnapiirkonnast piisava katvusega ning mul ei teki tükke kokku õmmeldes probleeme.

Joonis 7. Lõike loomine ning kaetud ala märgistamine lõikele.

Samuti arvasin välja mitmendalt kudumirealt saan alustada intarsia kudumisega vabalt valitud rütmis. Pärast rinnapiirkonda kudusin mustrit ning tekstuuri sisse vastavalt sisestundele ja isiklikele esteetilistele soovidele. Selleks, et enam-vähem silme ees hoida,

millist mustrit ma tahaks tiheda ja õrna koega luua, joonistasin omale esialgse vesti joonise (joonis 8), mida kudumise ajal aeg-ajalt jälgida.

Joonis 8. Vesti esialgne lõige, mida kududes jälgida.

Vesti hõlmasid tundus kõige loogilisem hakata silmuskudumismasinal kuduma tagurpidi ehk alustada õla osast. Sellisel juhul oli silmuste kasvatamine sujuv. Samuti jättes vesti pikad otsad kududes viimaseks, oli mul võimalus nende pikkust hiljem silmused masinale tagasi tõstes muuta.

Vesti seljaosa kudusin ma ühes tükis. Kuna katse 2 (tabel 1) oli kinnitanud, et paljas selg ei muuda ei mehele ega naisele rõivast kandmatuks, otsustasin seljale tihedat kudet mitte lisada. Jätsin kogu koepinna õhuliseks ning struktuuri poolest justkui rebituks.

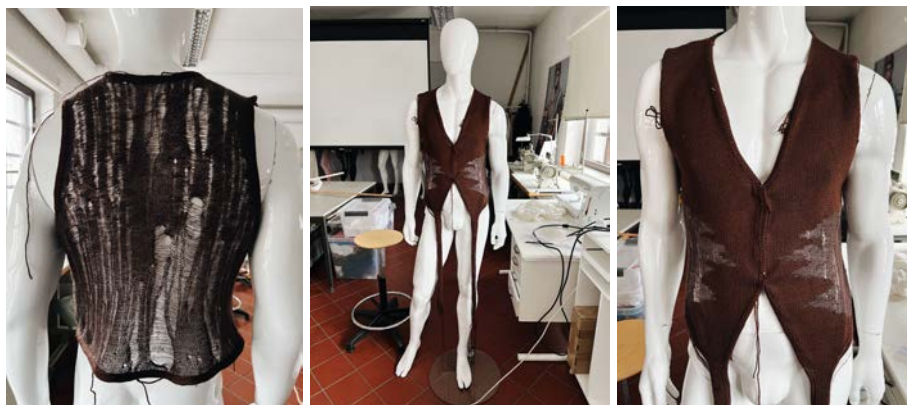
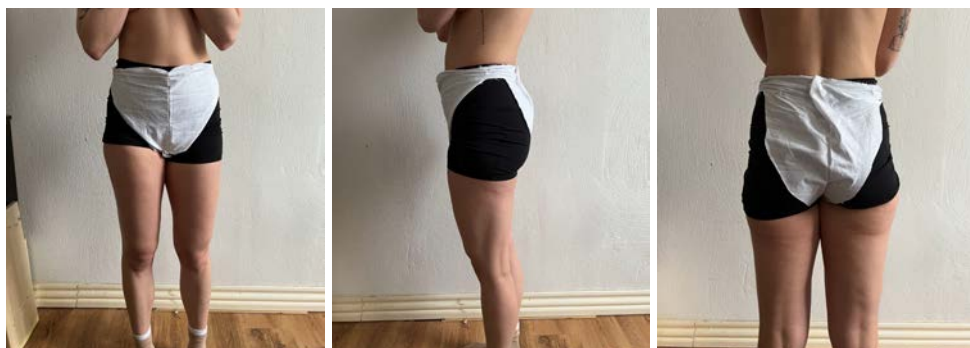

Foto 19. Tööprotsess.

Pükste loomiseks võtsin ma aluseks katse 3 viimase tulemuse (vt tabel 2). Reite ja säärite näitamine ei muuda rõivast kandmatuks. Intiimpiirkond asub mõlemal kehal samas kohas ehk erinevate piirkondadega arvestama ei pea. Ainuke vahe on see, et naise keha on üldjoontes kurvikum. Samuti võiks meestel rohkem ruumi olla, aga kuna tegu on veniva kudumiga, siis see lõiget samuti ei mõjuta.

NAINE

MEES

KATSE 3 Alakeha	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Intiimpiirkond on kaetud ning kõik sellest väljaspool võib olla läbipaistev.	Lõige annab mitmeid võimalusi erinevateks edasiarendusteks disaini osas.	Püksid võivad olla üleni läbipaistvad, kui n-ö bikiniipiirkond on kaetud.
NAINE	Intiimpiirkond on kaetud.	Selline katvus annab palju võimalusi erinevateks disaini edasiarenduseks.	

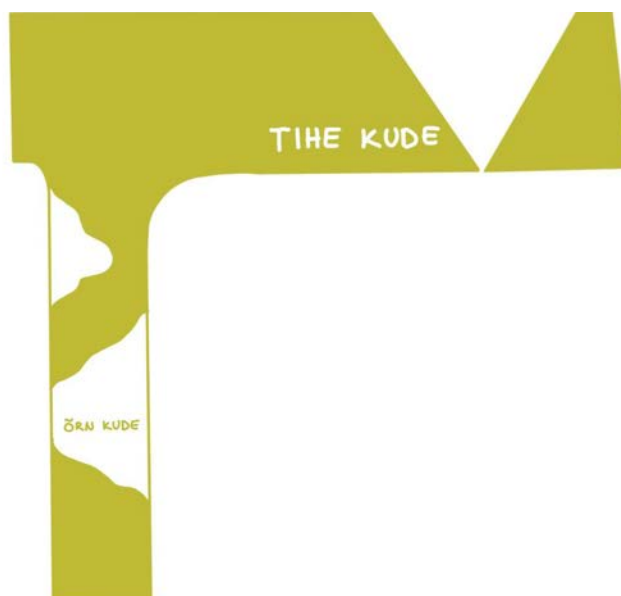
(Tabel 2)

Pükste disaini puhul sain inspiratsiooni kildist. Minu idee oli ühendada klassikalised sirged püksid ning seelik. Kõige alla käivad õhukesed püksid on kootud linasest lõngast, kus vöökohta on dramaatiliselt pikendatud. Pikendatud vöökoha mõte on luua põnevat siluetti ning luua erinevaid stiliseerimise võimalusi – kandes äärt üleval või rullida see alla.

Joonis 9. Pükste lõige.

Kuna püksid ise on üleni läbipaistvad, siis tahtsin neile lisada teise kihina katva seeliku, mis on ühel küljel asuva pikendusega pükste säärega ühendatud. Seeliku põhiline osa on tihedakoeline ja paks ning pikenduses on intarsia kelguga loodud erineva läbipaistvusega laigud, mis loovad vesti pinnaga terviku.

Joonis 10. Seeliku lõige koosneb kahest osast.

Foto 20. Püks-seeliku disainiprotsess erinevatelt külgedelt.

4.5.4 Look 2

Kootud *bodysuit* on inspiratsiooni saanud meeste maadlusvormist. Mind kõnetas paradoks, et disain ise mõjub naiselikult, kuid tegelikult pärineb see mehelikust valdkonnast. Tegu on ka kõige lühema komplektiga. Tundsin, et üks lühike ese on pikkade komplektide vahel hädavajalik, et hoida visuaali tasakaalus.

Joonis 11. *Bodysuit*'i lõige.

Kudumi lõige on lihtne ja jäetud trikoole üpriski sarnaseks. Ainuke lisadetail on lahtine selg ning pikad nõõrid, millega rõivas endale selga kinnitada. Kudum on kootud mohäärast, mis on pehme ning värvi poolest meenutab oma heleroosa tooniga inimese nahka. Tundsin, et see materjal annab juba ise kudumile teatava õrnuse ning otsustasin kududes mitte koepinda manipuleerida.

Olles toote valmis kudunud, sain aru, et naise jaoks hoiab kudum ümber rinna liiga lõdvalt. Seetõttu lisasin seljale veel ühe nõõri (foto 21).

Foto 21. *Bodysuit* eest ja tagant.

Viimaseks detailiks lisasin kudumi küljeõmblustele narmad (foto 22). See jätkas kollektsioonis kandvat rolli mängivat narmaste temaatikat.

Foto 22. Narmad küljeõmblustel.

4.5.5 Look 3

Kollektsiooni kolmanda komplekti peategelaseks on suur villasest lõngast kampsun. Tundsin, et kollektsiooni on vaja ka veidi suuremat mahtu ning seetõttu sai kampsuni lõige lohvakas. See on pikendatud õlaga ning esiküljel asuvad kaks pikka riba (joonis 12), mis jätkavad kollektsiooni läbiva pikendatud elementide mängu. Eriliseks muudavad kampsuni narmad, mida saab lisada peale kudumi kokku õblemist. Narmad viitavad minu kontseptsioonis inimestevahelistele sügavatele sidemetele ja sellele, kui raske on kellestki kallist lahti lasta. Visuaalselt lisavad need kampsunile unikaalsust ning ettearvamatus, kuna neile jääb ruum kehaga kaasa liikumiseks ja enda elu elamiseks.

Joonis 12. Kampsuni joonis ning lõige.

Kampsuni otsustasin kududa pruunist Muhumaa villasest lõngast, kuna seda materjali saab tugevaks vanutada. Pikad narmad on kohati väga rasked ning seetõttu peab kampsun ise ka tugev olema, et vormi hoida.

Foto 23. Poolik kudum.

Vanutasin kampsunit kaks korda: esimene kord 40 kraadiga ning peale seda veel 60 kraadiga. Tulemuseks oli paks ja pehme kampsun, millele oli mugav narmaid lisada. Narmad jätsin enam-vähem kahe meetri pikkuseks. See tundus olevat piisav pikkus, et laval efektselt mõjuda, kuid samal ajal ka teatavat kandmismugavust säilitada.

Foto 24. Narmaste kinnitamise protsess.

Komplekti kuuluva särgi lõige on taaskord lihtne. Kuna komplekti põhirõhk läheb suurele kampsunile, siis ainuke lisaelement, mida ma särgile lisasin, on lõngajooksud.

Foto 25. Kudumiproov.

Särk on kootud mohääri ja akrüüli segust ning seetõttu annab materjal väga mõnusa karvase efekti (foto 25). Samuti lisab karvasus haprat nooti. Tunnen, et see komplekt sümboliseerib minu jaoks kõige rohkem lahtisi otsi ja kõiki erinevaid lootuskiiri, mis on haprates vestlustes sündinud, surnud ning ka püsima jäänud.

Jooksude pikkus on 14 cm ning see on vahemik, mis on maksimaalne, et mõlemal kehal rinnanibud ära katta (vt joonis 12). Särgi lõige on mõlemalt poolt ühesugune ehk lõngajookse saab kanda nii rinnal kui seljal.

Joonis 13. Tööprotsess: särgi lõige ning näited, kust lõngajooksude pikkus tuli.

Foto 26. Särk mehe seljas.

Foto 27. Särk naise seljas.

Komplekti kuuluvad püksid otsustasin kududa lihtsad ja lisada ainult paar üksikut peenikest lõngajooksu. Kogu komplektis on juba palju erinevaid elemente ning lihtsad püksid aitavad tervikut koos hoida.

Joonis 14. Pükste lõige.

Foto 28. Kootud püksid.

4.5.6 Look 4

Neljanda komplekti fookuses on maani ulatuv valge kleit. Tegu on kollektsiooni kõige paljastavama ning sellest tulenevalt ka sooneutraalsuse osas kõige piiri peal seisvama komplektiga. Kuid piirid ongi need, mida ma kompida soovin.

Oma uurimuses töötasin läbi erineva sügavusega kaelused ning tulemustest valisin välja katse number 3 (vt tabel 3), sest just 30 cm sügavusega kaelus oli täpselt piiri peal ning mõjus visuaalselt kõige kaunimana.

MEES

NAINE

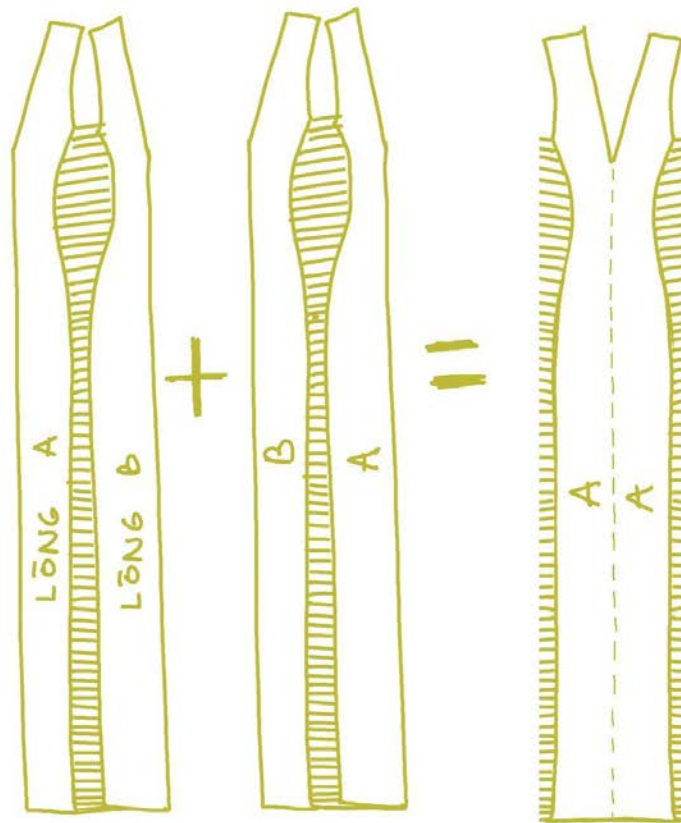
KATSE 3 kaelus 30cm	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav, kuid läheneb pilkupüüdvale sügavusele.	Huvitav.	
NAINE	Kindlasti palju paljastavam kui mehe seljas, kuid samal ajal on rinna intiimsemad osad kaetud ehk kaelus on kantav.	Pilkupüüdev.	Naise rinna vähene kaetus jätab kaelusele naiseliku mõju, kuid mehe paljastatud rind ei tekita koheselt meheliku disaini hõngu.

(Tabel 3)

Inspireerituna intarsia kudumisest ning lõngajooksude üksteisega liitmisest tuli mul idee lisada jooksud keha küljele, et need oleksid osa kaenlaaugust. Külgedel asuvad lõngajooksud tagavad ka parema istuvuse kehasse. Kuna meeste keha pole nii kurvikas, siis istuvad need ilusti ka sirgema keha ümber ning keha kumerustega ei pea lõiget luues arvestama. Samuti sümboliseerivad külgedel olevad jooksud minu jaoks enesepaljastust ning valehäbi, mida see võib endaga kaasa tuua. Olen täheldanud, et inimestena me tihti tunneme häbi, kui meil on raske. Me võrdleme enda koormat teiste omaga ning anname seeläbi endale hinnangu, kas me üldse väärimel kellegi abi.

Antud komplekti puhul oli lõike väljatöötamine kõige keerulisem osa protsessist. Kuna 5. klassi kudumimasinal on ainult 200 nõela, siis tuli lõige kududa kindlasti kahes või rohkemas osas. Lõngajooksud aga tähendasid, et kleiti ei saa külgedelt kokku õmmelda, nagu tehakse klassikaliste rõivaste puhul.

Peale katsetusi jõudsin plaanini, kus ma koon korraga pool esi- ja tagakülge. Kleidi esimene pool on kootud paksema lõngaga A ning tagumine peenema lõngaga B ning lõngajooksud on samuti lõngast B. Kui mõlemad valmiskootud tükid kokku õmmelda, ongi tulemuseks terviklik kleit (joonis 15).

Joonis 15. Skeem lahti seletamaks lõike loomise loogikat.

Foto 29. Kleidi kokku õmblemise protsess.

Kleit küll istus ilusti, kuid miskit tundus selle juures ikkagi puudu olevat. Lõige ja lõngajooksud on küll idee poolest huvitavad, kuid disain ei tundunud lõplik. Otsustasin hakata katsetama narmaste lisamisega. Kasutasin selleks paellõnga, kuna see oli piisavalt raske, et ilusti langeda ning piisavalt libe, et mitte teiste narmastega sõlme minna. Narmad jätsin sama pikaks kui kleit, kuna see lõi justkui voolava mulje (foto 30). Väikeseks lisadetailiks tikkisin iga narma kinnituskoha väikese pärli, et peita narma sõlme ning luua kvaliteetsem tervikpilt. See oli täpselt see viimane lihv, mida kleit vajas.

Foto 30. Kleit peale narmaste lisamist.

4.2.7 Look 5

Kollektsiooni viies ja viimane komplekt koosneb lihtsa lõikega pikkade varrukatega pluusist ning pikast sirgest seelikust. Lõiked on jäetud lihtsaks, kuna komplekti põhiline rõhk on materjalil endal. Tahan, et materjal näitaks, kui palju erinevaid kihte ja kõrvallugusid ühel situatsioonil olla võib. Kunagi pole ükski olukord ega vestlus lihtsalt must-valge.

Komplekti peamiseks kudumistehnikaks on taaskord intarsia, kuid seekord on kasutusel neli erinevat valget tooni lõnga ning ka tamiil. Lõiget luues võtan aluseks katse nr 4 (vt tabel 4).

KATSE 4 Kogu keha	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Piisavalt kattev.	Aukude asetus loob tiheda kanga näol omapärase mustri.	
NAINE	Piisavalt kattev.		Intiimpiirkond on paremalt poolt täpselt õige nurga alt kaetud. Sealt enam avaust suuremaks teha ei saaks.

(Tabel 4)

Antud katse tulemus annab mulle kätte täpsed piirkonnad, mida seeliku puhul võiks intiimpiirkonnas katta. Parem pool asuv väljalõige on ideaalse kumerusega ning on millimeetri täpsusega piiri peal. Seal enam paljastavamaks minna ei saaks. Selleks, et see ala ka lõikele kanda, asetasin ma proovitüki paberile (joonis 16) ning läbi kudumikanga märkisin täppidega ära algus- ja lõpp-punkti ning ka kaare haripunkti.

Joonis 16. Lõike loomine ning erinevate tihedustega kudumipindade märgistus disainis.

Enne kuduma asumist arvutasin ma välja umbkaudse ridade ning silmuste arvu, kust erinevad alad algavad ning lõppevad. Teisi kriteeriumeid ma endale ei seadnud. Kudusin intuitsivselt ning vahetasin lõngu puhtalt tunde järgi, jälgimata kindlat loogikat.

Kui seelik valmis sai ning ma tükki lähemalt uurisin, avastasin, et kudumi pahem pool on minu jaoks palju atraktiivsem kui õige pool. Parem pool polnud lõngavahetus oma sarnase tooni tõttu silmatorkav (foto 31), kuid pahemal pool lisandus nendesse kohtadesse kõrgem struktuur ning lõngajooksud. Need muutsid seeliku elavaks ning andsid edasi seda õrnust ning haprust, mida ma oma kontseptsiooniga taga ajan (foto 32). Sellest lähtuvalt otsustasin, et jätangi seeliku tagurpidi ning lisan lõngajookse juurde, et seda efekti veel rohkem rõhutada.

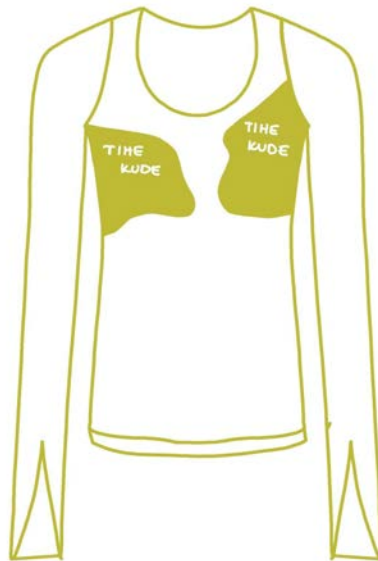

Foto 31. Kudumi õige pool.

Foto 32. Kudumi pahem pool koos lõngajooksudega.

Komplekti kuuluva pluusi puhul tahtsin järgida sama põhimõtet, et kududes vahetan lõngu vastavalt äranägemisele. Ainuke asi, mille ma varem paika panin, oli rinna-ala, mis tuli kindlasti tihedama koega katta (vt joonis 17). Muud lõike osad võisid täiesti läbipaistvad olla, kuna käed ja selg ei vaja katvust. Samuti tahtsin ma jätta varrukad kuskil 10–20 cm pikemaks, kui on tavapärasel pluusil. Sellisel juhul jäävad need rippuma ning see loob õrna ning kehaga kaasas kulgeva üldpildi.

Joonis 17. Tiheda koe märgistus pluusi lõikel.

Foto 33. Pluusi kokku õmblemise tööprotsess.

Kui pluus oli kokku õmmeldud ja ma seda selga proovisin, avastasin, et vasaku rinna juures on tihedat kudet liiga vähe ning rind on paljastatud. Kuna kõik muu kampsuni puhul oli mulle meeltnööda, siis ma ei näinud põhjust seda uuesti kududa. Otsustasin, et ma hoopis tegin sinna pärleid, mida ma ka eelmisel kleidil kasutasin (foto 34). See sidus need komplektid omavahel ning kaks viimast *look*'i on piisavalt pidulikud, et *moe-show*'d lõpetada. Peale rinnaku lisasin ma pärleid ka mujale. Asukohta valides lähtusin isiklikust esteetilisest eelistusest.

Foto 34. Pluusile tikitud detailid.

KOKKUVÕTE

Soo mõiste on järjest laialivalguvam ning see mõjutab ka rõivadisaini. Rõivad on üks lihtsamaid viise, kuidas ennast väljendada ja karakterit luua, kuid veidral kombel käib mõningate rõivadisainidega ikka veel kaasas sooline sildistus. Olen veendunud, et rõivastel puudub kindel sugu ning seelikud ja kleidid võiksid olla sama palju meeste riided, kui need on naiste. Antud lõputöö põhiliseks uurimisobjektiks nii mehe ja naise kehale sobiva sooneutraalse disaini loomine.

Kirjaliku töö esimeses pooles uurisin moeajaloost meeste ja naiste seelikute ning pükste kandmise harjumusi. Taustauuringu eesmärgiks oli saada ülevaade, kuidas on kujunenud teatud riideesemete juurde soolised sildistused. Sain kinnitust, et on palju kultuure, kus mehed tänase päevani eelistavad kanda hõlste ning seelikuid. Samuti on naised võidelnud pikalt võrdsete õiguste eest ning see võitlus hõlmab ka pükste kandmist. Mõtteviisi, et seelikud ja kleidid võivad olla ka meeste rõivad, võtsin endaga kaasa kolleksiooni loomeprotsessi ning selles on esindatud nii kleidid, püksid kui ka seelikud.

Kirjaliku töö teises pooles seletasin lahti kogu kolleksiooni planeerimise teekonna, alustades materjalikatsetustest ning lõpetades valmis kolleksiooniga. Loomeprotsessi väljundiks on silmuskudumid. Viimase aasta jooksul on sellest välja kujunenud üks peamisi tehnikaid, mida kasutan, sest tunnen, et kudumine võimaldab mulle loomevabadust. Kasutasin enda jaoks uusi tehnikaid, nagu intarsia kudumine ning valmis kudumile narmaste lisamine.

Visuaalselt oli mu eesmärgiks luua õrnad ning kohati läbipaistvad kudumid. Selleks, et need oleksid mugavad nii mehe kui naise seljas, viisin läbi keha uurimuse. Uurimuse raames katsetasin sarnaste mõõtudega naise ja mehe kehal läbi erinevad katmata ja kaetud ihu proportsioonid ning süvenesin kehade erinevustesse. Minu eesmärgiks oli leida lahendused, mis oleksid mõlemal kehal kantavad.

Praktilise töö alguses seadsin endale eesmärgiks uurida, millised saavad olla paljastatud ja kaetud ihu proportsioonid sooneutraalsete kudumite puhul. Uurimusest sain teada, et

piirid, mida jälgida on intiimpiirkond ning rinna ala. Kui need on kaetud, siis on ka rõivas kantav.

Uurimuse lisamine disainiprotsessi osutus edukaks. Lõigete ning paljastatud alade läbi katsetamine nii mehe kui naise kehal andis tugeva põhja disainide loomiseks. Samuti sain märgistada ära alad, kus peaks algama tihe kude ning sealt edasi juba arvutada täpselt välja mitmendalt kudumirealt ja silmusest ma pean oma tööd rohkem kontrollima hakkama. See aitas mul ka intuiivselt kududes hoida kudumi üldist pilti kontrolli all.

Teine väga tähtis faktor disainiotsuste taga oli kollektsiooni üldine kontseptsioon. Kui disainiprotsessis läbi viidud keha uurimus andis mulle juhised disainide loomiseks ning praktilisteks kantavusega seotud otsusteks, siis kontseptsioon määras ära kunstilised detailid ja stilistika.

Olen oma loomingus ka varasemalt käsitlenud vaimse tervise teemasid ning otsustasin seekord siseneda sellesse teemasse meeletult isikliku kogemuse kaudu. Kontseptsiooni aluseks võtsin oma viimase paari kuu läbielamised ning keerulised vestlused, mida olen olnud sunnitud lähedastega pidama. Tahtsin õrnade kudumite kaudu mõtiskleda sõnade raskuse ja hirmu ning stigma üle, mis tihtilugu keerleb depressiooni teemaliste vestluste ümber. Kogu disainiprotsessi tulem on moelavadele suunatud sooneutraalsete silmuskudumite kollektsioon „*Tender Conversations*“, mis on esindatud Estonian Fashion Festivali raames toimuval Mood-Performance-Tants moeetendusel ning ERKI moe-*show*’l.

Minu jaoks töötas süsteem, kus kollektsiooni planeerimine koosnes nii disainiuurimisest kui kunstilisest kontseptsioonist, väga hästi. Tunnen, et see hoidis ideid tasakaalus ning ma sain tegeleda nii praktiliste probleemidega kui väljendada ennast ja oma mõtteid loominguliselt. Samuti leidsin ma enda jaoks narmaste lisamise töövõtte ning kasutan seda kindlasti ka tulevastes moeprojektides.

Tulevikus tahan ma kindlasti sooneutraalse disainiga edasi tegeleda. Tunnen, et olles oma varasemas loomingus läbi töötanud nii paksust materjalist disainid kui nüüd lõputöö

raames õrnad ja veidi julgemad lahendused, on mul hea aluspõhi, et luua neist kuldne kesktee. Loodan antud töö disainiprotsessis loodud disainidega edasi töötada, et luua jaekaubandusse suunatud kapselkolleksioon. Tunnen, et sama mõõtu mehe ja naise kehade uurimine on alles algus. Kui rääkida sooneutraalsusest ja üldse kõigiga arvestamisest, tuleks rõivaid disainida ka erinevatele kehadele ja suurustele. Loodan tulevikus ka need aspektid oma disainiuurimusse lisada.

SUMMARY

In today's society, the concept of gender is widespread, and it also influences clothing design. What defines mens and womens clothing? Clothing is one of the easiest ways to express yourself and create character, but oddly enough, some clothes still carry a gender label. I myself am convinced that different clothing designs do not have a gender - skirts and dresses are as much mens clothing, as they are womens and the same goes with pants.

In the first chapter of my thesis, I explain the terminology used in the context of the work. The second chapter takes a look at the history of fashion and gives a brief overview of when women began to move away from dresses and skirts and fight for the right to wear pants. In the third chapter, I research different cultures and nations, both in history and today, where skirts are or have been a part of the mens wardrobe.

The practical part of the thesis focuses on the collection planning. I start with material tests and end with a finished collection. With my practical work, I am looking for answers to the questions of what the exposed and covered body proportions can be in gender-neutral design.

The output of the creative process is knitting. Over the last year, it has become my primary technique and I feel that knitting allows me creative freedom. I also used new techniques, such as intarsia knitting and adding fringes to the finished knit.

Visually, my goal was to create delicate and transparent knitwear. In order for them to be comfortable for both men and women, I carried out a study of the body. The aim of the study was to look into the differences between the body structure of men and women. Both participating bodies were with similar measurements. As part of the research, I tested different proportions of the naked and covered body and put those proportions into my design. The result of the research was that the only boundary is the intimate area and chest area. If they are covered, then the garment is also wearable.

Incorporating research into the design process was successful. Experimenting with cuts and proportions of the naked and covered body provided me with a solid foundation for creating designs for the collection.

Another very important factor behind the design decisions was the general concept of the collection. While the body research carried out in the design process gives me the guidelines for creating designs and helps me make practical decisions related to wearability, the concept determines some artistic details and styling.

I have worked with mental health topics in my work before, but this time I decided to enter the topic through a very personal angle. The concept was based on my experiences of the last few months and the difficult conversations I have had with my loved one, who didn't want to live anymore. I wanted to reflect on the weight of words, as well as the fear and stigma that often surrounds conversations about depression, through delicate knits.

The result of the entire design process is my gender-neutral knitwear collection "Tender Conversations". The collection will be presented at the Mood-Performance-Dance fashion show and ERKI fashion show.

For me, this system, where the planning of the collection consists of both design research and artistic concept, worked very well. It kept things in balance and I was able to deal with practical issues as well as express myself artistically.

In the future, I definitely want to continue working with gender neutral design. I hope to continue working with the designs created in the design process of this work and create a capsule collection aimed for retail. I also feel that researching male and female bodies of the same size is just the beginning. When it comes to gender neutrality and considering everyone, one should also design for different bodies and sizes. I hope to incorporate these aspects into my future design research as well.

KASUTATUD KIRJANDUS

Raamatud

A. Bolton. (2003). *Men in skirts*. London: V&A Publications.

N. Stevenson. (2012). *Moe ajalugu. Ampiiirkleidist kaasaegse disainini*. London: The Ivy Press Limited.

Elektroniline dokument

Kreeka rōivamood antiikajal. [WWW]
file:///Users/Merily/Downloads/KREEKA_MOOD.pdf (23.05.2023)

Ajalehe artiklid

Bowles, H. *Playtime with Harry Styles*. (2020) *Vogue*, 13. november. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.vogue.com/article/harry-styles-cover-december-2020>

Espenberg, A. Mehed seelikuis - ei midagi uut ega ennekuulmatut. (2020) *Õhtuleht*, 28.august. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.oh tuleht.ee/1010604/mehed-seelikuis-ei-midagi-uut-ega-ennekuulmatut>

Internetiallikad

Ashcraft, J. (2021) *The Rational Dress Society and Victorian Dress Reform*. [WWW] <https://blog.newspapers.com/the-rational-dress-society-and-victorian-dress-reform/> (23.05.2023)

Billy Porter. [WWW] <https://www.theebillyporter.com/#about> (23.05.2023)

Charles Jeffery. [WWW] [https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Jeffrey_\(fashion_designer\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Jeffrey_(fashion_designer)) (23.05.2023)

Dai, H. Xia, T. Zhao, S. *Unisex Style: The History, Current Situation and Future*. [WWW] <file:///Users/Merily/Downloads/125974612.pdf> (23.05.2023)

Daros, A. *Marlene Dietrich – gentlewoman in pants*. [WWW] [https://gentlewoman.eu/en/marlene-dietrich-gentlewoman-in-pants/#:~:text=In%201933%2C%20the%20French%20newspaper,%E2%80%9D%20\(Marlene%20Dietrich's%20Pants\)](https://gentlewoman.eu/en/marlene-dietrich-gentlewoman-in-pants/#:~:text=In%201933%2C%20the%20French%20newspaper,%E2%80%9D%20(Marlene%20Dietrich's%20Pants).). (23.05.2023)

Eesti entsüklopeedia. [WWW] <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/kilt> (23.05.2023)

Eesti Entsüklopeedia. (2006) [WWW] <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/kitoon2> (23.05.2023)

Eric Gill. [WWW] <https://www.famousgraphicdesigners.org/eric-gill> (23.05.2023)

Fasel, M. *The Bracelet Dietrich Received for Her Defiance*. [WWW] <https://theadventurine.com/culture/celebrity/the-bracelet-marlene-dietrich-received-for-her-defiance/> (23.05.2023)

Fashion, Male Beauty and the Men's Dress Reform Party [WWW] <https://www.cost-of-living.net/fashion-male-beauty-and-the-mens-dress-reform-party/> (23.05.2023)

Gender fluidity in fashion: Where it began and where we are in 2022-23. (2022) [WWW] <https://www.heuritech.com/articles/gender-fluidity-fashion-history-trends-2022-2023/> (23.05.2023)

Gender fluidity. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Gender_fluidity (23.05.2023)

Gender neutrality. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Gender_neutrality (23.05.2023)

Historical Turkish male and female costumes. [WWW] <https://world4.eu/historical-turkish-male-and-female-costumes/> (23.05.2023)

Houppelande. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Houppelande> (23.05.2023)

Intarsia. [WWW] https://pallasart.ee/webserver/Marju/silmuskudumine/3.1_intarsia.html
(23.05.2023)

Job, Z. (2021) *The not so straight forward story of women and trousers*. [WWW]
<https://www.messynessychic.com/2021/03/17/the-not-so-straightforward-story-of-women-and-trousers/> (23.05.2023)

Kilt. [WWW]
https://en.wikipedia.org/wiki/Kilt#/media/File:Scottish_mercenaries_in_the_Thirty_Years_War.jpg (23.05.2023)

Lavalava. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Lavalava> (23.05.2023)

Lederle, C. (2019) *Bicycles, Bloomers, and the Vote: Dress Reform*. [WWW]
<https://blogs.loc.gov/teachers/2019/11/bicycles-bloomers-and-the-vote-dress-reform/#:~:text=The%20dress%20reform%20movement%20began,worn%20by%20many%20prominent%20suffragists.>
(23.05.2023)

Lochcarron of Scotland. [WWW] <https://www.lohcarron.co.uk/>

Lungi. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Lungi> (23.05.2023)

Men's Dress Reform Party [WWW]
<https://www.cost-of-living.net/fashion-male-beauty-and-the-mens-dress-reform-party/>
(23.05.2023)

Men's skirts. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Men%27s_skirts (23.05.2023)

O'Donnell, L. *First woman to wear pants.* (2018) [WWW]
<https://www.lovetoknow.com/life/style/first-woman-wear-pants> (23.05.2023)

Sarong. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Sarong> (23.05.2023)

Silver Reed 280. [WWW]
https://shop.kl24.ee/neulekone_kudumismasin_knitting_machine/0/readmore/16004/&lng=14/ (23.05.2023)

Thomas, C. *Does the world really need unisex fashion?* [WWW]
<https://www.fashionbeans.com/article/does-unisex-fashion-work/> (23.05.2023)

The Bloomer Costume. [WWW]
<https://springfieldmuseums.org/collections/item/the-bloomer-costume-nathaniel-currier/>
(23.05.2023)

Unisex clothing. [WWW]
https://en.wikipedia.org/wiki/Unisex_clothing#/media/File:Bicycle_suit_punch_1895.jpg
(23.05.2023)

Vienne Westwood. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Vivienne_Westwood
(23.05.2023)

Wallace, M. *From the highlands to the runway: why the kilt is taking over fashion*
[WWW]
<https://www.dazeddigital.com/fashion/article/53368/1/kilt-scottish-dress-louis-vuitton-lil-nas-x-kanye-west-gender-fluid-fashion> (23.05.2023)

Pildimaterjal

Joonis 1. Türgi meeste ja naiste rõivad.

Historical Turkish male and female costumes. [WWW]
<https://world4.eu/historical-turkish-male-and-female-costumes/> (23.05.2023)

Joonis 2. “Bloomeri” kostüüm. Joonis: Nathaniel Currier (1851)

Bloomer Costume. [WWW]
<https://springfieldmuseums.org/collections/item/the-bloomer-costume-nathaniel-currier/>
(23.05.2023)

Joonis 3. „*The Bicycle Suit*“, karikatuur ajakirjast Punch (1895)

Unisex clothing. [WWW]
https://en.wikipedia.org/wiki/Unisex_clothing#/media/File:Bicycle_suit_punch_1895.jpg
(23.05.2023)

Foto 3. Marlene Dietrich jalutamas rongijaamas. (1933)

Fasel, M. *The Bracelet Dietrich Received for Her Defiance.* [WWW]
<https://theadventurine.com/culture/celebrity/the-bracelet-marlene-dietrich-received-for-her-defiance/> (23.05.2023)

Foto 4. Delphist pärit Kreeka vankrisõitja, kes kannab pikka kitooni, ca 470 eKr.

Men's skirts. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Men%27s_skirts (23.05.2023)

Foto 5. Ramaadi kuju, Giizest pärit ametnik, kes kannab plisseeritud Egiptuse kilti, ca 2.250 eKr.

Men's skirts. [WWW] https://en.wikipedia.org/wiki/Men%27s_skirts (23.05.2023)

Joonis 4. 15. sajandi kostüüm – *Houppelande*.

Houppelande. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Houppelande> (23.05.2023)

Foto 6. Riietuvad reformijad teel MDRP kroonimisvõistlusele 1937. aastal (Burmanist 1995)

Fashion, Male Beauty and the Men's Dress Reform Party [WWW]

<https://www.cost-of-living.net/fashion-male-beauty-and-the-mens-dress-reform-party/>
(23.05.2023)

Foto 7. Samoa politseibänd, kellel on seljas *lavalavad*.

Lavalava. [WWW] <https://en.wikipedia.org/wiki/Lavalava> (23.05.2023)

Foto 8 ja 9. Harry Stylesi Vogue-i fotod. Foto: Tyler Mitchell (2020).

Bowles, H. *Playtime with Harry Styles*. (2020) *Vogue*, 13. november. URL (kasutatud märts 2023) <https://www.vogue.com/article/harry-styles-cover-december-2020>

Joonis 5. Üks varasemaid kilti kujutisi, mis näitab mägismaalasi umbes 1630. aastast.

Kilt. [WWW]

https://en.wikipedia.org/wiki/Kilt#/media/File:Scottish_mercenaries_in_the_Thirty_Years_War.jpg (23.05.2023)

Foto 10. Vivienne Westwoodi 93.aasta sügis-talv kollektsioon. Foto: Condé Nasti arhiiv.

Newbold, A. "I'm Very Pro Expressing Yourself": Linda Evangelista Shares Her Life In Looks. (2022) *Vogue*, 18.august. URL (kasutatud märts 2023)

<https://www.vogue.co.uk/fashion/article/linda-evangelista-life-in-looks>

Foto 11. Charles Jeffrey *LOVERBOY* sügis-talv kollektsioon. Foto: Thurstan Redding. (2021)

Wallace, M. *From the highlands to the runway: why the kilt is taking over fashion* [WWW]

<https://www.dazeddigital.com/fashion/article/53368/1/kilt-scottish-dress-louis-vuitton-lil-nas-x-kanye-west-gender-fluid-fashion> (23.05.2023)

Foto 12. Genka seelikus. Foto: Erlend Štaub. (EMA 2021)

LISAD

LISA 1. KEHA UURIMUS.

KATSE 1

MEES

NAINE

KATSE 1 Kaelus 10 cm	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav ning pole liiga paljastav.	Tavaline kaelus ning ei too endaga kaasa uudsust.	
NAINE	Kantav ning pole liiga paljastav.		

MEES

NAINE

KATSE 1 kaelus 20cm	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
------------------------	----------------	-----------	-----------------------

MEES	Kantav ning pole liiga paljastav.	Tavaline kaelus ning ei too endaga kaasa uudsust.	
NAINE	Kantav, kuid on tajutav, et kaelus on veidi sügavam.	Mõjub natukene paljastavamalt kui mehe seljas.	

NAINE

MEES

KATSE 1 kaelus 30cm	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav, kuid läheneb pilkupüüdvale sügavusele.	Huvitav, aga väga üle võlli keeratud.	
NAINE	Kindlasti palju paljastavam kui mehe seljas, kuid samal ajal on rinna intiimsemad osad kaetud ehk kaelus on kantav.	Pilkupüüdev ning pilkupüüdev.	Naise rinna vähene kaetus jätab kaelusele naiseliku mõju, kuid mehe paljastatud rind ei tekita kohe meheliku disaini hõngu.

NAINE

MEES

KATSE 1 kaelus 40cm	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav ning pole liiga paljastav.	Julge.	
NAINE	Väga paljastav, kuid samal ajal pole intiimseid kohti paljastatud. Selle kriteeriumi järgi võib nimetada kantavaks.	Julge ning pilkupüüdev.	Kindlasti töötab paremini liibuva disaini puhul, kuna lohvaka rõiva puhul hakkaks kaelus liialt liikuma ning poleks enam kantav.

NAINE

MEES

KATSE 1 kaelus 50cm	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav, kuid mõjub paljastavalt.	Paljastav.	

NAINE	Intiimsed kohad kaetud ehk tehniliselt kantav, aga mõjub natukene liiga paljastavalt. Samuti hakkab kaeluse sügavus vaikselt ulatuma intiimpiirkonda.	Kaeluse sügavus mõjub väga paljastavalt.	Sobib ainult liibuva kudumi puhul.
-------	---	--	------------------------------------

MEES

NAINE

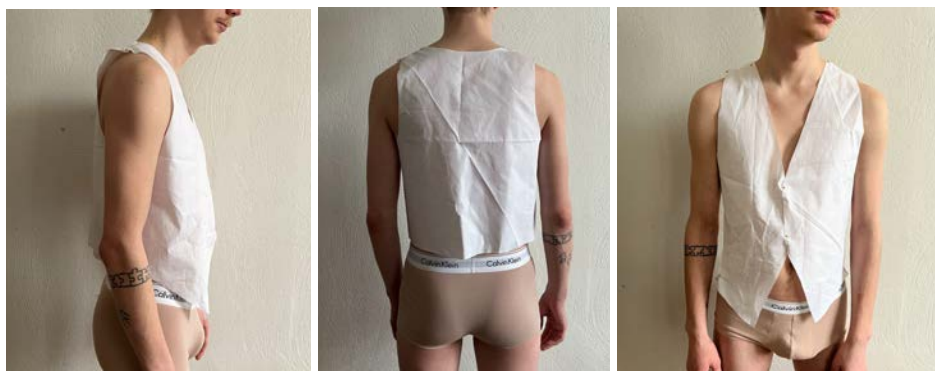
KATSE 1 kaelus 60 cm	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav, aga paljastav.	Julge, kuid samas sobib kehale.	Töötab pigem liibuva kudumi puhul.
NAINE	Liiga paljastav. Sügavus paljastab täielikult ka intiimpiirkonna.	Disainina liiga sügav naise kehale.	Ei meeldi.

KATSE 2

NAINE

MEES

KATSE 2 Ülakeha (vest)	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav.	Vest mõjub klassikaliselt ning maskuliinselt.	Lõige meeldib.
NAINE	Kantav.	Vest mõjub klassikaliselt ning maskuliinselt.	Lõige meeldib.

NAINE

MEES

KATSE 2 Ülakeha (vest)	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav.	Vest mõjub klassikaliselt ning maskuliinselt.	Lõikasin selja kohe täiesti lahtiseks, kuna paljastatud selg ei mõju paljastavalt.
NAINE	Kantav.	Vest mõjub klassikaliselt ning maskuliinselt.	Meeldib paljastatud selg. Lihtne viis kuidas rõivast õrnemaks muuta, ilma et oleks liiga palju paljastust.

NAINE

MEES

KATSE 2 Ülakeha (vest)	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav.	Vest mõjub klassikaliselt ning maskuliinselt.	Pole väga suurt muutust eelmise löikega. Mõjub sarnaselt.
NAINE	Kantav.	Vest mõjub klassikaliselt ning maskuliinselt.	

NAINE

MEES

KATSE 2 Ülakeha (vest)	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav.	Vest mõjub klassikaliselt, kuid ei mõju huvitavalt või uudsetl.	
NAINE	Kantav.	Vest mõjub klassikaliselt ning mitte paljastavalt.	Väike diagonaal, mis moodustub paljastatud ja kaetud ihust, rõhutab kaunilt figuuri.

NAINE

MEES

KATSE 2 Ülakeha (vest)	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav.	Ei mõju enam klassikaliselt, vaid huvitavalt.	
NAINE	Kantav.	Mõjub klassikaliselt ning vähem paljastavamalt kui mehe seljas. Võimalik, et oleme naise palja seljaga rohkem harjunud.	Kaenla alt tulev kaetud ala on täpselt õige kaldega, et ka liikudes rinnad paljastatud poleks.

NAINE

MEES

KATSE 2 Ülakeha (vest)	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav.	Klassikaline mehelik lõige koos paljastatud ihuga mõjub värskena ja on rohkem paljastavam kui naise seljas.	
NAINE	Kantav, aga piire kompav.	Täpselt õige paljastatud ja kaetud ihu suhe.	Piisav kaetus, et ka liikudes ei oleks rinnad paljastatud.

KATSE 3

NAINE

MEES

KATSE 3 Alakeha	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav.	Lihtne ja puhas.	Lõige ei mõju ei naiselikult ega mehelikult.
NAINE	Kantav.	Lihtne ja puhas.	

NAINE

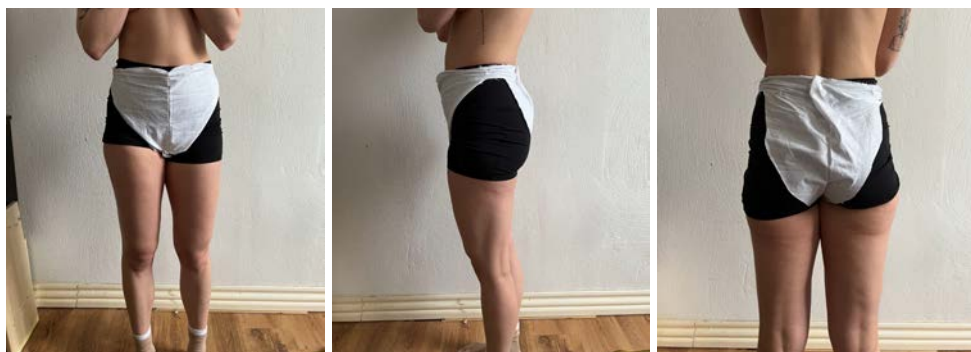

MEES

KATSE 3 Alakeha	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Kantav.	Jääb natukene tagasihoidlikuks ning õrna ala on liiga vähe.	Kui lahtine ala näitab õhulist ja läbipaistvat silmuskudumi kude, on püksid vägagi kantavad. Kui aga võtta neid kui lõikesse lisatud auke, siis mõjuvad kohmakalt.
NAINE	Kantav.	Õrna ala tahaks juurde.	

NAINE

MEES

KATSE 3 Alakeha	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Intiimpiirkond on kaetud ning kõik sellest väljaspool võib olla läbipaistev kudum.	See annab mitmeid võimalusi erinevateks disaini arendusteks.	Püksid võivad olla põhimõtteliselt üleni läbipaistvad, kui n-ö bikiniipiirkond on kaetud.
NAINE	Intiimpiirkond on kaetud.	Selline katvus annab palju võimalusi erinevateks disaini edasiarenduseks.	

KATSE 4

NAINE

MEES

KATSE 4 Kogu keha	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Piisav katvus.	Ebasümmeetrilisus on huvitav, kuid mingit „wow“ momenti ei teki.	
NAINE	Piisav katvus.	Mõjub tavaliselt.	

NAINE

MEES

KATSE 4	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud
---------	----------------	-----------	------

Kogu keha			tähelepanekud
MEES	Piisav katvus.	Mõjub tavaliselt.	
NAINE	Katab, aga läheneb piirile.	Mõjub seksikalt.	

NAINE

MEES

KATSE 4 Kogu keha	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Piisav katvus.	Rinnaalune sisselõige loob omapärase rütmi, mis töötab koos kaelusega väga hästi.	Sobib mehe kehale justkui paremini.
NAINE	Piisav katvus.		

NAINE

MEES

KATSE 4 Kogu keha	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Piisa katvus.	Sobib kehale hästi.	Selline disain oleks huvitav kasvõi tavalise särgi jaoks.
NAINE	Piisav katvus.	Rinnad tõmbavad kaeluse suuremaks, kui see tegelikult on.	

NAINE

MEES

KATSE 4 Kogu keha	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud

MEES	Piisav katvus.	Mänguline.	
NAINE	Piisav katvus.	Mänguline.	Sisselõiked on väga lihtne viis, kuidas tavalist rõivast huvitavamaks muuta.

NAINE

MEES

KATSE 4 Kogu keha	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Piisavalt kattev.	Aukude asetus loob tiheda kanga näol omapärase mustri.	
NAINE	Piisavalt kattev.		Intiimpiirkond on paremalt poolt täpselt õige nurga alt kaetud. Sealt enam suuremaks minna ei saaks.

NAINE

MEES

KATSE 4 Kogu keha	Sooneutraalsus	Esteetika	Muud tähelepanekud
MEES	Mõjub vähem paljastavalt.		
NAINE	Mõjub paljastavalt, kuid tegelikult on piisava katvusega.	Naise seljas mõjub seksuaalselt.	

LISA 2. KOLLEKTSIOONI FOTOD.

Look 1 & 3. Foto: Tuuli Nele Valgma (2023)

Look 2. Foto: Tuuli Nele Valgma (2023)

Look 3. Foto: Tuuli Nele Valgma (2023)

Look 4. Foto: Tuuli Nele Valgma. (2023)

Look 5. Foto: Tuuli Nele Valgma. (2023)